

Designing Model for the Internationalization of Iran's Higher Education (Case Study: One of the University Payam-E-Nour Branch's in Georgia)

ARTICLE INFO

Article Type
Analytical Review

Authors

Farzad Ghasemzadeh ¹
Jamshid Edalatian Shahriari ^{*2}
Mahmoud Mohammadi ³

How to cite this article

Farzad Ghasemzadeh, Jamshid Edalatian Shahriari, Mahmoud Mohammadi, Designing Model for the Internationalization of Iran's Higher Education (Case Study: One of the University Payam-E-Nour Branch's in Gorgia). *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*: 2019; 3 (3):145-162

1. Department of Entrepreneurship Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Department of Entrepreneurship Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

3. Department of Entrepreneurship Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:
Address:
Phone:
Email: dr.edalatian@yahoo.de

Article History
Received: 2019/04/05
Accepted: 2019/06/03
ePublished: 2019/09/22

ABSTRACT

Purpose: Introduction: Today internationalization has become one of the main concerns of the top universities across the world, because internationalization is a highway for making higher quality, branding, incoming, and academic credibility for them. Considering these conditions, the present study aims to design a conceptual framework of the internationalization of Iran's Higher Education in One of the university payam-E-nour branch's in Georgia.

Materials and Methods: The research method in terms of purpose and nature of the data is practical and qualitative respectively. The participants were 15 Iranian and foreign administrators and students whose studying at international universities purposeful and snowball sampling continued to theoretical saturation. The research tool was interview which was analyzed through Data Analysis Method in three stages of Open Coding, Axial Coding and Selective Coding.

Finding: The main findings indicated that the total number of data was 10 that 47 indicators were extracted among them based on the opinion of professors and experts, and the model of internationalization of Iran's higher education in one of the university payam-E-nour branch's in Georgia designed based on it.

Conclusion: The designed model includes Political, Financial infrastructure, Equipment and Facilities, Universities, Organizational, International Relations, Educational and Training, Administrative, Support and Services, Socio-Cultural and Economic components that affect the internationalization of Iran's higher education.

Keywords: Universities, Internationalization of higher education, becoming global, Iran's Higher Education

طراحی مدل بین‌المللی شدن آموزش عالی ایران (مطالعه موردی: یکی از شعبات ایجاد شده دانشگاه پیام نور در گرجستان)

فرزاد قاسم زاده^۱

گروه مدیریت کارآفرینی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

جمشید عدالتیان شهریاری^{۲*}

گروه مدیریت کارآفرینی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

محمود محمدی^۳

گروه مدیریت کارآفرینی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: امروزه بین‌المللی سازی به یکی از دغدغه‌های اصلی متولیان دانشگاه‌های برتر جهان بدل شده، چراکه بین‌المللی سازی راهی برای کیفیت بخشی، برندسازی، درآمدزایی و اعتبار علمی دانشگاه‌ها است. با توجه به این شرایط پژوهش حاضر با هدف طراحی چارچوب مفهومی بین‌المللی سازی آموزش عالی در یکی از شعبات ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان انجام شده است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و با توجه به ماهیت داده‌ها، کیفی است. مشارکت کنندگان ۱۵ نفر از مدیران و دانشجویان ایرانی و خارجی در حال تحصیل در دانشگاه‌های بین‌المللی بودند که نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله برفی تا حد اشباع نظری ادامه یافت. ابزار پژوهش مصاحبه بوده که به روش تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: عمده‌ترین یافته‌ها حکایت از آن داشت که مجموع داده‌ها ۱۰ مورد بوده که براساس نظر اساتید و کارشناسان ۴۷ شاخص از میان آن‌ها استخراج و براساس آن مدل بین‌المللی سازی آموزش عالی در یکی از شعبات ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان طراحی شد.

نتیجه‌گیری: مدل طراحی شده شامل مولفه‌های: سیاسی، زیرساخت‌های مالی، تجهیزات و امکانات، دانشگاهی، سازمانی، ارتباطات بین‌المللی، آموزشی و درسی، اداری، پشتیبانی و خدماتی، فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی است که بر بین‌المللی سازی آموزش عالی ایران تأثیر می‌گذارند.

واژه‌های کلیدی: دانشگاه، بین‌المللی شدن آموزش عالی، جهانی شدن، آموزش عالی ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۱۳

نویسنده مسئول: dr.edalatian@yahoo.de

مقدمه

جهان امروز، جهانی است که با تغییر و تحول پیوند خورده است و جهانی شدن بدون توجه به مرزها و فرهنگ‌ها تمام ابعاد جوامع را تحت تأثیر قرار داده است. در این بین، نظام ارتباطات و ماهیت دانشگاه‌ها نیز دگرگون شده است. جکسون^۱ معتقد است در هزاره جدید، در نتیجه جهانی شدن، جهان به طور روز افزونی باهم پیوسته است و در پاسخ به این پدیده، موسسات آموزش عالی در مأموریت خود ارزیابی دوباره دارند تا بتوانند به این سوال پاسخ دهند که چگونه می‌توانند فارغ‌التحصیلان‌شان را بهتر آماده کنند تا شهروندان جهانی و حرفه‌ای در دنیای متغیر امروز باشند (۱). یکی از راه‌های مناسب برای مواجهه با اثرات ناخواسته پدیده جهانی شدن، بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها است، چرا که بین‌المللی شدن با توجه و احترام به مرزها، فرهنگ‌ها و نفع مشترک عمل می‌نماید. بین‌المللی شدن آموزش عالی به‌عنوان یک ویژگی کلیدی در سراسر جهان شناخته شده است. بین‌المللی شدن آموزش عالی به دلیل ورود دانشجویان خارجی به داخل کشور برای یک کشور مزایای اقتصادی دارد و از طرفی به دلیل مهاجرت دانشجویان به خارج از کشور نیز به دلیل رقابت در اقتصاد جهانی منفعت دارد (۲). بین‌المللی شدن آموزش عالی برای مؤسسات آموزش عالی مزایایی از جمله افزایش درآمد، کسب شهرت و افزایش رتبه بندی جهانی دارد (۳). امروزه اهمیت بین‌المللی سازی برای مؤسسات آموزش عالی به عنوان یک دل‌مشغولی محوری به حساب می‌آید. به نظر می‌رسد افزایش اهمیت بین‌المللی سازی در آموزش عالی، برگرفته از تفکر مؤسسات و دولت‌های ملی است که بر تغییر محیط آموزش عالی تأکید می‌کنند. از طرفی باید خاطر نشان ساخت که آموزش بین‌المللی معادل از دست دادن قدرت حاکمیت نیست، اما مستلزم تعهد به این است که دانش فرصت‌ها چه برای آن‌هایی که در داخل هستند و چه برای ذینفعان در سطح بین‌المللی به‌طور ساختارگرایانه ساخته شوند (۴). با توجه به اینکه هزاره سوم با آوای اقتصاد جهانی دانش - محور و تحول بنیادی علوم و فنون همچون رایانه‌های شخصی، انرژی نوری، انرژی‌های جایگزین، بیوتکنولوژی و نانو تکنولوژی همراه و همزاد بوده است، نتایج آتی این تحولات نشانگر اهمیت بیش از پیش دانش و فناوری سازمان یافته می‌باشد. بنابراین همزمان با پدیده جهانی شدن، ضرورت متحول شدن نهادهای آموزش عالی و تأکید بیشتر بر همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی به عمل آمده است. علاوه بر آن، از این نهادها انتظار می‌رود که به حذف فاصله بین دانش و فناوری پرداخته و نیز مبادلات علمی، آموزشی و فرهنگی میان ملل و فرهنگ‌ها را تقویت کنند (۵). تأثیرات جهانی شدن بر نظام آموزش عالی موضوعات مختلفی را شامل می‌شود که شایسته است که با نگاهی بین‌المللی مورد ارزیابی قرار گیرند تا به مرور بتوانند به حد استانداردهای جهانی برسند و متناسب با آن‌ها ایفای نقش کنند (۶). در چنین شرایطی دانشگاه‌ها برای بقاء در قرن بیست و یکم می‌بایست خود را با ذهنیت جهانی سازگار کنند. در غیر این صورت ناگزیر به از

¹ Jackson

آموزش عالی که بعنوان رهنمودی برای رشد و توسعه کشور از جمله علوم، تحقیقات و فناوری به شمار می‌رود مشاهده می‌شود که محورهای کلی این برنامه‌ها و سیر تحول پنج نسل برنامه‌های توسعه از "توسعه کمی" در برنامه اول و دوم به "ساختار دهی توسعه علم و فناوری در کشور" در برنامه سوم با تغییر نام وزارت فرهنگ و آموزش عالی به وزارت علوم تحقیقات و فناوری و دادن وظایف تبیین و تدوین سیاست‌ها و اولویت‌های راهبردی در حوزه تحقیقات و فناوری به این وزارتخانه و "توسعه مبتنی بر دانایی" و دانش بنیان و به بیانی دیگر تأکید بر توسعه علم و فناوری در سطح ملی و رهنمودهای مشخصی برای بین‌المللی کردن فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و همکاری‌های بین‌المللی و فناوری در برنامه چهارم و در نهایت به "توسعه مبتنی بر دانایی اختصاص یافته" یا توسعه دانایی محور در برنامه پنجم پیش می‌رود که نشان از حرکت کمی به سوی کیفیت و توسعه در برنامه‌های توسعه کشور می‌دهد. اکنون با نزدیک شدن به برنامه ششم توسعه شاهد آن هستیم که "بین‌المللی شدن" آموزش عالی کشور در این برنامه امری جدی قلمداد شده است. با توجه به اشباع آموزش عالی کشور اکنون در برنامه ششم توسعه، دولت ضرورت بین‌المللی شدن دانشگاه‌های دولتی را مد نظر قرار داده است. مهرداد با اشاره به پیش بینی افزایش تعداد دانشجویان کشورهای جهان تا سال ۲۰۲۵ به ۲۶۶ میلیون نفر اذعان دارد که تعداد دانشجویانی که خارج از مرزهای خود به تحصیل مشغول خواهند بود نیز سه برابر خواهد شد. به گفته وی، علی‌رغم تسلط کشورهای انگلیسی زبان بر بازار آموزش عالی، اما در حال حاضر کشورهایی مانند سنگاپور، مالزی، تایلند و کشورهای خاورمیانه نیز ظرفیت دانشگاه‌های خود را برای جذب دانشجویان خارجی افزایش داده‌اند. وی معتقد است در بین کشورهای خاورمیانه، ایران به عنوان کشوری بزرگ و با سابقه کهن در آموزش عالی دارای دانشگاه‌هایی است که از پتانسیل‌های علمی زیادی برخوردار است و برای دورنماندن از عرصه‌های بین‌المللی آموزش عالی به گفته وزیر علوم باید بین‌المللی شدن را در دستور کار خود قرار دهند با ملاحظه اهمیت و ضرورت بین‌المللی شدن آموزش عالی این سؤال به ذهن متبادر می‌شود که آیا واقعا دانشگاه‌های ما ظرفیت بین‌المللی شدن را دارند؟ موانع مهم بین‌المللی شدن در کشور ما چیست؟ کشورهای دیگر این مسیر را چگونه طی کرده‌اند؟ دانشگاه‌های ما چگونه می‌توانند از ظرفیت موجود به نحو بهینه استفاده کنند و به این مسیر بپیوندند؟ بنابراین همانگونه که از بررسی سیاست‌ها و اسناد بالادستی مشخص می‌شود آموزش عالی ایران در رویارویی با چالش‌های ناشی از جهانی شدن ارتباطات و اطلاعات برخی از الزامات بین‌المللی شدن را پذیرفته است. اما پرسش مهم آن است که آیا در عمل این سیاست‌ها، قوانین و برنامه‌های مصوب دستاوردی برای آموزش عالی کشور به همراه داشته است؟ در پاسخ به این پرسش با تکیه بر تجربه و بررسی‌های انجام شده می‌توان گفت به لحاظ علمی وضعیت بین‌المللی شدن آموزش عالی کشور متفاوت و بیش از هر چیز مبتنی بر سعی و

دست دادن شرایط رقابت جهانی خواهند بود. تأکید بر همکاری-های بین‌المللی مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها همزمان با پدیده جهانی شدن (۵). امروزه، بین‌المللی سازی در اهداف، فعالیت‌ها، مدیریت و رهبری تفاوت بسیار زیادی با نیمه اول قرن بیستم دارد (۷). این موضوع در صدر مأموریت‌های رهبران دانشگاه‌هایی است که می‌خواهند مؤسسات خود را بین‌المللی کنند تا با جهان در ارتباط باشند (۸). با وجود اینکه بین‌المللی سازی به عنوان هدف اصلی در دانشگاه‌ها و در مرکز اهداف راهبردی آنها قرار دارد، برای بسیاری از فعالان حوزه آموزش عالی همچنان مفهومی مبهم است (۷)، این مفهوم به گونه‌های متفاوتی تفسیر شده است و با بسیاری از مأموریت‌های ملی در آموزش عالی فاصله دارد. اجرای این مفهوم فرایندی پیچیده و چند وجهی است نایت^۱ در بسیاری از کشورها بین‌المللی شدن وسیله‌ای برای رسیدن به اهدافی بزرگتر همچون بهبود کیفیت و ارتقای آموزش عالی و خدمات آن است (۹). بر اساس مطالعات انجام شده در سال ۲۰۲۵ میلادی بسیاری از کشورها مانند چین، هندوستان، مالزی، کره، ترکیه، مراکش و ایران بالاترین رتبه تقاضا را برای آموزش بین‌المللی خواهند داشت و برای تحقق این امر بر تضمین کیفیت و اعتبارسنجی برنامه‌های آموزشی بین‌المللی در سطح ملی برای تضمین کیفیت بین‌المللی سازی آموزش عالی تأکید شده است (۵). برخی کشورهای شرق آسیا و خاورمیانه نیز اهداف بلند پروازانه‌ای را در این زمینه طرح ریزی نموده‌اند؛ کشورهای منطقه نظیر قطر، امارات، ارمنستان و عربستان با همکاری کشورهای غربی و توسعه تجهیزات و ارائه خدمات و تسهیلات رفاهی و بازاریابی در جذب دانشجویان خارجی و کسب وجهه بین‌المللی موفقیت‌هایی کسب نموده‌اند. در آسیای شرقی نیز ژاپن، کره، مالزی، سنگاپور و چین نیز با اقداماتی در این زمینه به رشد چشم‌گیری دست یافته‌اند، به طوری که سه کشور مالزی، سنگاپور و چین در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ توانستند حدود ۱۲٪ از سهم بازار دانشجویان بین‌المللی را به خود اختصاص دهند که این رقم در حال حاضر افزایش زیادی داشته است (۱۰). در ایران نیز، طی دست کم دو دهه‌ی گذشته ضرورت توجه به نقش و اهمیت بین‌المللی دانشگاه‌ها در پیشبرد اهداف توسعه‌ای کشور نه تنها توسط مقامات بلند پایه بلکه حتی در اسناد بالادستی کشور صراحتاً مورد تأکید قرار گرفته است. در برخی از این اسناد توجه به راهبردهای بین‌المللی توسعه‌ی آموزش عالی به صورت پراکنده به چشم می‌خورد. پراکنده بودن ناظر بر این مهم است که بین‌المللی شدن برخی خدمات و کارکردهای آموزش عالی در اسناد بالادستی کشور مورد تأکید قرار گرفته است اما این تأکیدات لزوماً از منظر و رویکردی مشخص، پیروی نمی‌کنند. بررسی اسناد بالادستی نشانگر آن است که توجه به بعد بین‌المللی در فعالیت‌ها و خدمات آموزشی، پژوهشی و مشاوره‌ای دانشگاه‌ها در طیفی از آرمان‌ها و منافع ایدئولوژیک و غیرایدئولوژیک شکل گرفته است. این مهم ناظر بر اراده‌ی سیاسی دست کم در سطح قانون گذاری و سیاستگذاری برای بین‌المللی شدن است. همچنین با بررسی پنج برنامه توسعه کشور و محورهای این برنامه‌ها در

¹ Knight

جدیدترین یافته‌ها در دوره‌های مختلف فعالیت خود، موفقیت قابل‌قبولی در رفع نیازهای داخلی‌اش به دست‌یآورد (۱۱). یقیناً نیل به هدف مرجعیت علمی در منطقه بدون بر خورداری از یک آموزش عالی توسعه‌یافته و موفق در توسعه آموزش عالی امکان‌پذیر نمی‌باشد. اساساً بین‌المللی‌کردن آموزش عالی در قالب مراحل زیر شکل‌گرفته است:

۱. بین‌المللی‌کردن از طریق پذیرش دانشجوی خارجی: بین‌المللی‌کردن مفهومی در حال تکامل است که به‌طور سنتی، با جابجایی دانشجویان در بین کشورهای مختلف به منظور تحلیل، متصل شده است. در بعضی کشورها، هزینه‌های پرداختی توسط دانشجویان بین‌المللی به‌عنوان روشی برای کاهش هزینه‌های دولتی به حساب می‌آید.

۲. بین‌المللی‌کردن از طریق تاسیس واحدهای مختلف: بین‌المللی‌کردن از طریق تاسیس واحدهای مختلف در کشورهای مختلف جهان و اجرای برنامه‌های درسی متناسب با نیازها و مسائل بومی مخاطبان در کشور میزبان، که در آن، مسائلی همچون چالش‌های فرهنگی، خصوصی‌سازی آموزش عالی و تامین منابع مالی و... مطرح می‌شود.

۳. بین‌المللی‌کردن در منزل: مفهوم بین‌المللی‌شدن در خانه برای اولین بار در سال ۱۹۹۹ مطرح شد (۱۲)، که در آن نظام آموزش از راه دور برای دسترسی به مخاطبان بین‌المللی به کار گرفته می‌شود. در این نوع از بین‌المللی‌سازی تلقی مخاطبان در عرصه بین‌المللی به‌عنوان شهروندان جهانی و ضرورت ارائه آموزش‌های لازم به آنان مد نظر قرار می‌گیرد.

به اعتقاد جین نایت از بدو مطرح‌شدن بین‌المللی‌شدن به‌عنوان یک دستور کار کلیدی در حوزه آموزش عالی تاکنون ارائه تعریفی جهان‌شمول از این مفاهیم همواره محل بحث بوده است (۹). برای واژه بین‌المللی‌شدن، تعاریف متعددی ذکر شده است که بیانگر دیدگاه‌های گوناگون در تبیین آن می‌باشد. زاوکیانگ (۲۰۰۳) در رابطه با تنوع واژه بر این عقیده است که: در حالی که بیان معانی متعددی برای واژه بین‌المللی‌شدن، بیانگر پیچیدگی و غنای این مفهوم است، مشخص است عامل کلیدی در این واژه، ادراک (مفهومی) بین ملت‌ها و هویت‌های فرهنگی است. تاریخ ویژه هر کشور، فرهنگ-های بومی، منابع، اولویت‌ها و مواردی از این قبیل، پاسخ آن کشور و ارتباطاتش را با سایر کشورها نشان می‌دهد. بنابراین، هویت ملی و فرهنگ برای بین‌المللی‌کردن آموزش عالی کلیدی هستند.

تاریخچه مفهوم «بین‌المللی‌شدن» به ویژه در ادبیات مربوط به حوزه‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل به دو سده پیش برمی‌گردد. در این معنا بین‌المللی‌شدن دانش-واژه نوینی نیست. در حوزه آموزش عالی، بین‌المللی‌شدن به‌عنوان یک سیاست جدید شناخته می‌شود (۱۳). به عبارتی، در سه دهه اخیر مفهوم و ایده آموزش عالی بین‌المللی هم در بعد بخشی (آموزش، پژوهش و خدمات) و هم در بعد فرا بخشی (اقتصاد، سیاست، و روابط بین‌الملل) موضوع بسیاری از سیاستگذاری‌ها و پژوهش‌ها بوده است. بر اساس گزارش اتحادیه بین‌المللی دانشگاه‌ها (۲۰۰۳) نود و شش درصد از مدیران و سیاستگذاران آموزش عالی بین‌المللی‌شدن را

خطا است. به عبارت روشن‌تر هر یک از مؤسسات آموزش عالی کشور بر حسب مصوبات، آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ شوراهای سیاست‌گذاری و نیز مدیران مرتبط به صورت منتخب جلوه‌ها و فعالیت‌های خاصی را کانون توجه خود قرار می‌دهند که لزوماً از رویکرد، راهبرد و مدل مفهومی خاصی تبعیت نمی‌کند. برای مثال طی سال‌های اخیر که موضوع رتبه‌بندی دانشگاه‌ها در نظام‌های رتبه‌بندی جهانی حائز اهمیت شده است توجه به سیاست‌ها و خط‌مشی‌هایی که به این مهم کمک می‌کند در دستور کار تصمیم‌گیران و کنشگران اصلی آموزش عالی ایران و مؤسسات تابع قرار گرفته است. توسعه روابط، همکاری‌ها و مبادلات علمی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز علمی در داخل و خارج از کشور با اولویت دادن به کشورهای منطقه و جهان اسلام از جمله اهدافی است که همواره حوزه معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در پی تحقق آن بوده است. تأسیس شعب در خارج از کشور یکی دیگر از مصادیق بین‌المللی‌شدن است. در زمینه تأسیس شعب دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور در سال ۱۳۸۷، اقداماتی در مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت گرفته که از آن جمله می‌توان به این اقدامات در دست انجام اشاره کرد: تأسیس شعبه دانشگاه تربیت مدرس (دانشگاه تحصیلات تکمیلی فارابی) در کشور سوریه، تأسیس شعبه دانشگاه پیام‌نور در کشورهای کومور، افغانستان و گرجستان، تأسیس شعبه دانشگاه فردوسی مشهد در هرات، تأسیس شعبه دانشگاه شهید بهشتی در لبنان و تأسیس شعبه دانشگاه جامع علمی کاربردی در کشور کومور. گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی در خارج از کشور، شرکت اعضای هیأت علمی در کنفرانس‌ها، گردهمایی‌های علمی بین‌المللی، برگزاری همایش‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی داخل، فرصت‌های مطالعاتی و تحقیقاتی و سفرهای خارجی از دیگر اقدامات مورد توجه در فضای بین‌المللی است. از همین رو می‌توان پیش‌بینی کرد که چنانچه مبنای تشویق‌ها و کانون توجه در عرصه سیاستگذاری آموزش عالی به سمت و سوی دیگری میل پیدا کند آنگاه وضعیت بین‌المللی‌شدن دانشگاه نیز متفاوت خواهد بود. پرسش مطرح در این بخش آن است که عوامل علی‌مؤثر در بین‌المللی‌شدن شعبه ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان کدامند؟ راهبردهای بهینه برای بین‌المللی‌شدن شعبه ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان چه می‌تواند باشد؟ بسترهای مورد نیاز بین‌المللی‌شدن شعبه ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان کدامند؟ عوامل مداخله‌گر در بین‌المللی‌شدن شعبه ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان کدامند؟ پیامدهای بین‌المللی‌شدن شعبه ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان کدامند؟

ادبیات نظری و تجربی

علم، یک مفهوم بین‌المللی است یعنی اساساً مرز و وطن ندارد، از همین رو لازمه‌ی تعالی و حیات یک سازمان علمی، داشتن ارتباط مستمر با جهان خارج است تا بتواند با آگاهی یافتن از

شدن در آموزش عالی وجه متمایز روشنی وجود دارد و برای رسیدن به سطح مطلوب بین‌المللی‌سازی آموزش عالی چهار حیطه اصلی باید مدیریت و رهبری شوند که شامل مطالعه تحلیلی محیط، توسعه برنامه راهبردی منسجم و هدفدار، پیاده سازی و سازماندهی زیرساخت‌ها و رصد و ارزیابی پیوسته و مؤثر (۲۰). زمانی‌منش، خراسانی و بختیاری پژوهشی با عنوان طراحی مدل بومی برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران: مطالعه کیفی با هدف طراحی چارچوب مفهومی بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های علوم پزشکی انجام داده‌اند. مدل طراحی شده توسط این پژوهشگران شامل عوامل زیربنایی (شرایط سیاسی و امنیتی، شرایط فرهنگی و اقتصادی و شرایط جهانی و منطقه‌ای) و روبنایی (مدیریت و منابع انسانی، همکاری علمی، فضا و تجهیزات، برنامه‌های درسی، فعالیت فوق برنامه، نظارت و بازرسی و فرهنگ دانشگاهی) است که عوامل زیربنایی به صورت غیرمستقیم و نامحسوس بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های علوم پزشکی تاثیر می‌گذارند و عوامل روبنایی به صورت مستقیم و محسوس به دانشگاه‌های علوم پزشکی وجه بین‌المللی می‌دهند (۲۱). خرسندی طاسکوه پژوهشی با عنوان تحلیل مبانی نظری و اهداف بین‌المللی‌شدن آموزش عالی با هدف پاسخ-گویی به این پرسش اساسی که سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاه‌ها عمدتاً چه انگیزه‌ها و اهدافی را از بین‌المللی‌شدن تعقیب می‌کنند، انجام داده است. نگارنده این پژوهش بر این باور است دانشگاه‌ها مدیریت‌های مؤسسات آموزش عالی باید با توجه به نیازها و ظرفیت‌های دانشگاهی، بافت اجتماعی، شرایط سیاسی و ویژگی‌های فرهنگی که بر سازمان آنها محیط هستند (۲۲)، برای بین‌المللی‌شدن سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی نمایند. نتیجه دوم این است که قرائت‌ها و برداشت‌های متفاوتی از رابطه بین جهانی‌شدن و بین‌المللی‌شدن وجود دارد. تنوع قرائت‌ها و کیفیت برداشت‌های موجود به عوامل مختلفی نظیر زمینه معرفت‌شناختی، موقعیت جغرافیایی، موضع کنشگران (از موضع صادرکننده و یا واردکننده محصولات آموزش عالی بین‌المللی، دولت‌های سیاسی، و نیز الزامات و مقتضیات سازمانی و زیست-بوم دانشگاه‌ها بستگی دارد. نتیجه سوم این است که اهداف آموزش عالی بین‌المللی از مؤلفه‌های کارکردگرایان نظیر برند سازی، درآمدزایی، توسعه اجتماعی و امنیت ملی، اجرای پژوهش‌های بین‌المللی، و نیز اهداف آرمان-گرایانه مانند یادگیری و سواد بین فرهنگی، صلح سازی، توسعه ایده شہروندی جهانی، و تضمین کیفیت برنامه‌های آموزشی و فرهنگی متنوعی برخوردار هستند. خراسانی و زمانی‌منش پژوهشی با عنوان راهبردهای مؤثر در بین‌المللی‌شدن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران با هدف بررسی نقش راهبردهای ارتباطی، سیاسی، خدماتی و دانشگاهی در بین‌المللی‌شدن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از دیدگاه اعضای هیات علمی بر حسب جنسیت و مرتبه دانشگاهی انجام داده‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نمایانگر این بود که در راهبرد ارتباطی "استقبال از ایده‌های جدید بین‌المللی در زمینه آموزش عالی، در راهبرد سیاسی "گسترش توافق‌نامه‌های تحقیقی بین‌المللی"، در راهبرد خدماتی "افزایش

به نفع دانشگاه‌های خود می‌دانند. با استناد به پژوهش نایت تا اوایل قرن جدید هفتادوسه درصد کشورها و دانشگاه‌های عضو اتحادیه بین‌المللی دانشگاه‌ها، بین‌المللی‌شدن را به عنوان اولویت اول خود برای اصلاح نظام‌های آموزش عالی می‌دانند (۹). به لحاظ نظری صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی معتقدند که بین‌المللی‌شدن عاملی برای تغییر و وسیله‌ای برای دستیابی به توسعه می‌باشد. از این روست که امروزه استراتژی‌ها و برنامه‌های آموزشی، علمی و سازمانی دانشگاه‌ها بر اساس سیاست‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی بین‌المللی نوشته می‌شوند (۱۴). وقتی از بین‌المللی‌کردن دانشگاه صحبت می‌شود، اغلب الگوی سنتی تحصیل دانشجویان کشورهای کمتر توسعه یافته به ذهن متبادر می‌شود، اما این تصویر امروز نادرست است. تحولات دهه اخیر نشان می‌دهد که تعداد دانشجویان خارجی جهان به شدت افزایش پیدا کرده و الگوی اعزام دانشجویان به خارج و ترکیب این دانشجویان نیز کاملاً تغییر کرده است. اولین تغییر این است که بیشترین میزان "دانشجویان خارجی" متعلق به کشورهای اروپایی و آمریکاست، یعنی این کشورها هم بیشترین پذیرنده و هم بیشترین فرستنده دانشجوی خارجی هستند. همچنین جان نایت در جدیدترین تعریف خود، بین‌المللی‌شدن را فرآیند ادغام یک بعد بین‌المللی، بین فرهنگی یا جهانی در فرآیند، کارکرد یا تحویل آموزش عالی در سطوح مؤسساتی و ملی معرفی می‌کند (۱۵). از آنچه از تعاریف فوق برمی‌آید این است که آموزش عالی به سمت و سوی یک تغییر اساسی در نتیجه جهانی‌شدن حرکت می‌کند و همان‌طور که استرومکوئیست^۱ در پژوهش خود با نام "بین‌المللی‌شدن به عنوان پاسخی برای جهانی‌شدن" خاطرنشان کرده است این تغییرات اساسی ممکن است ناشی از تأکید بیشتر فشارهای بازار در فرآیند تصمیم‌گیری برای آموزش باشد و همه دانشگاه‌ها، چه دولتی و چه خصوصی، این فشارها را تجربه می‌کنند (۱۶). ریان^۲ اظهار می‌دارد آموزش بین‌المللی نه فقط درک سایر فرهنگ‌ها بلکه دیدن فرهنگ خودی از دریچه چشم دیگران است (۱۷). بین‌المللی‌سازی مرزهای ملی و ویژگی‌های منحصر به فرد جوامع و فرهنگ‌ها را مشخص می‌سازد و در منظر جهانی شدن بر درک و همکاری بین‌المللی تأکید دارد (۱۸). بهجتی اردکانی و یارمحمدیان پژوهشی با عنوان بررسی بین‌المللی‌سازی نظام آموزش عالی در کشورهای آمریکا، کانادا و استرالیا و ارایه الگوی مناسب در ایران انجام داده‌اند. آن‌ها در این پژوهش با مقایسه استراتژی‌های سه کشور آمریکا، کانادا، استرالیا دریافتند که مهمترین استراتژی این کشورها بین‌المللی‌کردن برنامه‌های درسی و یادگیری و الحاق محتوای بین‌المللی به برنامه‌های درسی موجود است و تغییر مکان فیزیکی استاد و دانشجو در قالب برنامه‌های مبادله کمتر مورد توجه است. امروزه ارجحیت بر بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی بومی، ملی و محلی داخل هر کشور است. همچنین پژوهشگران در مقایسه بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی آموزش عالی در کشورهای منتخب به نتایج ذیل رسیدند (۱۹). حمیدی‌فر، یوسف و ابراهیمی پژوهشی با عنوان رهبری و مدیریت در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که بین تعاریف بین‌المللی‌سازی و جهانی

² Ryan

¹ Stromquist

رقابت سرمایه انسانی را افزایش دهد (۲۵). رگا^۳ و همکاران، پژوهشی با عنوان بین‌المللی شدن آموزش عالی: تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر انتخاب آموزش عالی توسط دانشجویان خارجی، انجام داده‌اند. این پژوهش به بررسی راه‌هایی می‌پردازد که به بین‌المللی شدن آموزش عالی کمک می‌کند تا بتوان از طریق آن دانشجویان خارجی را جذب کرد. هدف این پژوهش، تحلیل و ارزیابی عوامل موثر بر انتخاب دانشجوی خارجی موسسه آموزش عالی است تا پیشنهادات بیشتری را برای بین‌المللی شدن آموزش عالی ارائه دهد. نتیجه‌گیری این پژوهش کمک به توسعه برنامه‌های تحصیلی در انگلیسی، مشارکت استادان مهمان و مشارکت در فعالیت‌های دیگر با هدف جذب کارکنان خارجی و دانشجویان است (۲۶). وارویک^۴ در پژوهشی با عنوان تجارت بین‌الملل بوسیله آموزش عالی و دیدگاه مدیریتی در بین‌المللی شدن دانشگاه‌های انگلستان، یک دیدگاه مدیریتی برای بررسی بین‌المللی سازی آموزش عالی ارائه می‌دهد. با استفاده از چهار مطالعه موردی دانشگاه‌های انگلستان، این پژوهش تفاوت بین سازمان‌هایی را نشان می‌دهد که پیشرفت‌های خوبی در راستای اجرای استراتژی بین‌المللی شدن داشتند و توانستند مشکلات را بیابند. مرور ادبیات شامل سه مجموعه ادبیات است: بین‌المللی بودن آموزش عالی، مدیریت موسسات آموزش عالی و مدیریت استراتژیک. بر اساس ادبیات، سه چالش اصلی برای دانشگاه‌های انگلستان که بین‌المللی شدن سازمان را در بر می‌گیرند شناسایی شده است. ادبیات نشان می‌دهد که دانشگاه‌های معاصر مکان خوبی برای بین‌المللی سازی تجارت هستند و به همین ترتیب باید توجه بیشتری به نحوه مدیریت استراتژی بین‌المللی خود داشته باشند. این تحقیق نشان می‌دهد که برخی از دانشگاه‌های انگلستان در حال تلاش برای رسیدن به شرایط بهتر با توجه به محیط عملیاتی خود هستند و در حالی که آنها تقریباً همه استراتژی‌های بین‌المللی را دارند نیاز به توجه بیشتر به اجرای این استراتژی است (۲۷). ژو^۴ پژوهشی با عنوان "رویکرد سیستم‌های پویا به بین‌المللی شدن آموزش عالی" در دانشگاه استاکتون نیوجرسی جنوبی آمریکا انجام داده است. در این پژوهش نظریه سیستم‌های پویا برای بررسی ماهیت و توسعه بین‌المللی شدن آموزش عالی به کار گرفته شده است. بر اساس نظریه سیستم‌های پویا بین‌المللی شدن آموزش عالی دارای پنج سطح می‌باشد "بین‌المللی، ملی، موسساتی، برنامه‌ای و فردی". هر سطح دارای پنج مؤلفه "اهداف، پیامدها، برنامه‌ها، رویکردها و پروژه‌ها" است و هر سطح دارای دامنه رشد بوده که به روابط پویا بین این سطوح بستگی دارد. در ادامه پژوهش چرخه بین‌المللی شدن دانشگاه استاکتون با عنوان نمونه‌ی به کارگیری رویکرد سیستم‌های پویا برای بین‌المللی شدن آموزش عالی مورد بحث قرار گرفته است. در شکل زیر مدل سیستم پویای بین‌المللی شدن نشان داده شده است (۲۸).

تاریخچه سیر تحولات بین‌المللی سازی در آموزش عالی

حمایت مالی از فرصت‌های مطالعاتی اساتید و دانشجویان" و در راهبرد دانشگاهی "توجه به بین‌المللی شدن آموزش عالی" به عنوان اولویت‌های مصاحبه‌شوندگان بوده است (۲۱). قاسم پور دهقانی و لیاقت‌دار پژوهشی با عنوان تحلیلی بر بومی سازی بین‌المللی سازی برنامه درسی دانشگاه‌ها در عصر جهانی شدن از میان نظرات متخصصان حوزه علوم تربیتی و جامعه‌شناسی از طریق مصاحبه انجام داده‌اند. آن‌ها دریافتند اگرچه هر نظام آموزشی طبق آرمان‌ها و اهداف جامعه و با توجه به میزان اهمیتی که برای دانش ملی و دانش جهانی قائل است، راهکارها و فرصت‌های خاصی در ارتباط با رویکرد بین‌المللی سازی و بومی سازی علوم دارد، اما نظام‌هایی که دور از هرگونه افراط و تفریط در این زمینه قدم برداشته‌اند، توانسته‌اند نسبت به فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌رو، تصمیمات مؤثرتری داشته باشند و در بحث تولید علم و تحقق رسالت‌های آموزش عالی، اثربخش‌تر عمل کنند (۲۳). مایکل بایرام پژوهشی با عنوان چشم انداز بین‌المللی: بین‌المللی شدن آموزش عالی، انجام داده است. هدف این پژوهش پی بردن به اهمیت بین‌المللی بودن، برای بین‌المللی شدن آموزش عالی است. این پژوهش برخی از مفاهیم سازی‌ها و تعاریف بین‌المللی سازی را تحلیل می‌کند و در نهایت به این نتیجه می‌رسد که بین‌المللی‌گرایی دارای ابعاد اخلاقی است که می‌تواند به ارزشی پایه‌ای برای فرایندهای بین‌المللی شدن درآید (۲۴). یافته‌های این پژوهش مبنایی برای ارزیابی جنبه پژوهش‌های مختلف بین‌المللی سازی مانند طراحی و اجرای برنامه‌های درسی است. همچنین رویکردی که در این پژوهش به کار گرفته شده است، در صورت اجرا، منجر به تغییر در برنامه درسی خواهد شد. همچنین این پژوهش به پیامدهای بین‌المللی شدن می‌پردازد که تحرک و کوشا تر شدن دانشجویان یک جنبه مهم بین‌المللی شدن است. آرمسترانگ و لاکسانا^۱ پژوهشی با عنوان بین‌المللی شدن آموزش عالی: مطالعه موردی تایلند و مالزی انجام داده‌اند. در این پژوهش، مؤلفه‌های اصلی بین‌المللی شدن آموزش عالی و عوامل ارتقاء دهنده کارآمد دست آورد بین‌المللی شدن در آموزش عالی شناسایی و بهترین مدل کاربردی بین‌المللی شدن آموزش عالی در تایلند ایجاد و تأیید شده است. مدل کاربردی بین‌المللی شدن شامل هفت مؤلفه اصلی بوده است: سه مؤلفه نخست در بخش دولتی‌اند که همان دولت، کمیسیون آموزش عالی و دفتر کمیسیون آموزش عالی است و مورد چهارم مؤسسات آموزش عالی بوده که دارای شش عنصر کیفیت در درون خود هستند و مورد پنجم شریک/شبکه بین‌المللی و مورد ششم کارفرمایان و مورد هفتم اصناف یا نماینده‌های مربوط با ارتقاء کیفیت بوده است. همچنین نتایج نشان می‌دهد این مدل را می‌توان برای موسسات آموزش عالی در تایلند به کار برد. این مدل بسیار جامع بوده و تمامی عناصر مهم بین‌المللی شدن و تقریباً تمامی سهامداران اصلی را تحت پوشش قرار می‌دهد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که راهبرد بین‌المللی شدن آموزش عالی ارائه شده را می‌توان در جامعه اتحادیه جنوب شرقی آسیا اجرا نمود تا به جای تشدید

³ Warwick

⁴ Zhou

¹ Armstrong & Laksana

² Roga

به بررسی‌ها انجام شده، آنچه مقدور است پرداختن به وضعیت موجود و مربوط به سال‌های اخیر بین‌المللی سازی آموزش عالی در این کشورهاست. کشورهای در حال توسعه میزبان بخش کوچکی از دانشجویان بین‌المللی هستند. این کشورها به منظور بهبود کیفیت و ترکیب فرهنگی بدنه دانشجویی، بدست آوردن شهرت و اعتبار و کسب درآمد در پی جذب دانشجویان بین‌المللی هستند. برای مثال هندوستان و فیلیپین از جمله مهم‌ترین میزبانان دانشجویان از سایر کشورهای در حال توسعه‌اند. هندوستان بیش از ۸۰۰۰ دانشجوی خارجی دارد که بیش از ۹۵٪ آن‌ها از کشورهای در حال توسعه‌اند. چین، مالزی و هند نیز در حال تدوین راهبردهایی برای جذب دانشجویان و صدور برنامه‌ها و مؤسسات آموزشی خود هستند (۱۳).

دلایل بین‌المللی سازی آموزش عالی

در بسیاری کشورها بین‌المللی شدن نه به عنوان یک هدف که به عنوان ابزاری برای رسیدن به اهدافی بزرگ‌تر مانند بهبود کیفیت، بازسازی و ترفیع سیستم و خدمات آموزش عالی در نظر گرفته می‌شود. کشورها دلایل متفاوتی برای ورود به بحث بین‌المللی شدن دارند. گسترش دیدگاه‌های نتولیرالیستی باعث خودگردانی اقتصادی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌شود. تربیت افرادی که بتوانند به دنبال سود فردی خود باشند، محوریت می‌یابد و در همین راستا آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (۳۰). در زمینه تأثیر اقتصاد جهانی بر فرآیند آموزش و پرورش تافلر معتقد است در قرن بیست و یکم، عصری که در پیش روی داریم، عصر دانایی است. عصری که بر پایه‌ی قدرت، دانایی و ثروت بنا شده است. حتی در اقتصادی که بر پایه‌ی دانایی قرار گرفته مهم‌ترین موضوع، سیاست داخلی یا توزیع ثروت نیست بلکه توزیع اطلاعات و رسانه‌هایی است که ثروت تولید می‌کند (۳۱). بنابراین تقویت بعد بین‌المللی در آموزش عالی، تقویت کشور در رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی نیز است. از نظر فرهنگی مهم‌ترین هدف برای بین‌المللی شدن آموزش عالی گسترش ارزش‌ها و اصول مورد نظر فرهنگ ملی کشورها به عرصه بین‌المللی است (۷). بعد فرهنگی مؤثرترین بعد از نظر تأثیرگذاری بر نظام آموزش و پرورش است. جهانی شدن باعث نفوذ ارزش‌های فرهنگی سایر جوامع در جامعه می‌شود. هم‌چنین رشد پدیده‌ی مهاجرت باعث ایجاد کلاس‌های چند فرهنگی و اهمیت یافتن یادگیری برای با هم زیستن و استلزامات خاص آن که یادگیری شناخت خویشتن، قائل شدن احترام برای دیگران و آموختن حس مسئولیت و همکاری با دیگران است، می‌گردد (۳۲). نقش و دلایل اقتصادی و سیاسی برای بین‌المللی شدن آموزش عالی به شدت به طور کامل و جامع در طول زمان تغییر کرده است. در این قرن و خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم با روی کار آمدن ایالات متحده آمریکا به عنوان یک قدرت بین‌المللی، دلایل سیاسی بعد جدیدی به خود گرفت؛ یعنی حرکت به سمت حفظ و گسترش تأثیرات آمریکا داشت. دانش دیگر فرهنگ‌ها زبان‌ها و نظام‌ها به شکل جدی اهمیت یافت. دانشگاه‌های ایالات متحده به شکل اساسی از طریق سازمان‌های ایالتی و دفاعی در جهت توسعه مطالعات منطقه‌ای، کارآموزی زبان خارجی و مطالعه

عوامل و دلایلی که بر جذب و انتخاب دانشجویان به مؤسسات آموزش عالی میان مرزی تأثیر گذارند و می‌توان به برتری و تفوق این مؤسسات هزینه مطالعه (سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، ۲۰۰۶) و آشنایی یا مهارت و تسلط بر زبان کشور آن مؤسسه اشاره کرد (۲۹). اما عامل مهم دیگر که در ادبیات خیلی برجسته نیست عبارت است از بهبود سطح درآمد در کشورهای در حال توسعه، رشد سریع اقتصادی و بهبود درآمدها و استانداردهای زندگی از جمله موارد مؤثر بر روی افزایش آموزش میان مرزی برای دانشجویان این کشورهاست. کشورهایی چون چین، هند، کره و مالزی از این جمله‌اند. هم‌چنین بسیاری از این کشورها با توجه به سیاست‌های آزادسازی، سرمایه‌گذاری‌های خارجی را در کشورهاشان مورد ترغیب قرار داده و در نتیجه دانشجویان به خاطر سطح دستمزدهای بالایی که به واسطه این گونه مشاغل در کشورهاشان می‌توانند به دست آورند، خانواده‌هایشان را تشویق به پرداخت هزینه‌های آموزش میان مرزی در ادامه سیر تحول تاریخی بین‌المللی سازی آموزش عالی در اروپا، ایالات متحده و کشورهای در حال توسعه مطرح می‌شوند:

بین‌المللی سازی آموزش عالی در غرب با تأکید بر اروپا بطور کلی روند تحولاتی را که در زمینه بین‌المللی شدن در قاره اروپا تا عصر حاضر در حال انجام است را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- در دهه ۶۰ و ۷۰ تأکید بر توسعه همکاری.
- در دهه ۸۰ و ۹۰ تأکید بر همکاری و مبادله.
- در دوران معاصر یک جنبش نیرومند به سوی تجارت بین‌المللی سازی آموزش عالی در انگلستان
- در انگلستان سیاست علم و فناوری پس از عبور از عصر فرصت‌های راهبردی در دهه ۱۹۸۰ به بعد وارد شرایط نوینی شده است. کاهش بودجه تحقیقات بنیادین، افزایش سریع هزینه‌های تحقیقاتی و عدم وجود موقعیت برای پژوهشگران جوان، به ایجاد شرایطی انجامیده است که سازمان همکاری و توسعه اقتصادی آن را «سیستم تحت فشار» نامیده است. در شرایط جدید سیاست‌های زیر دنبال می‌شود:
- توسعه روابط بین دانشگاه و صنعت؛
- توسعه تحقیقات راهبردی برای پی‌ریزی حوزه‌های جدید فناوری؛
- تغییرات در بودجه تحقیقاتی که درصد ثابتی از تولید ناخالص ملی را شامل می‌شود؛
- تأکید برای ارزیابی علم و فناوری و ستجش عملکرد تحقیقاتی؛
- توجه به ابعاد زیست محیطی؛
- توسعه همکاری‌های بین‌المللی.

بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه بین‌المللی سازی آموزش عالی در بیشتر کشورهای در حال توسعه دارای قدمت زیادی نیست، در واقع می‌توان گفت آن تحولی تازه در این کشورها به حساب می‌آید. لذا تاریخچه‌ای که ریشه در دهه‌های گذشته یا سال‌های دور داشته باشد برای آن‌ها موجود نیست، با توجه

کشور به شمار می‌رود. در ایران این مسئله به رغم اقدامات اولیه‌ی انجام شده همچنان نیازمند بازبینی و توسعه و سیاست‌گذاری‌های بیشتری است تا بتواند هرچه بهتر و دقیق‌تر این ضرورت را پاسخ‌گو باشد. در شرایط فعلی می‌توان در سه سطح بین‌المللی شدن آموزش عالی را امری ضروری و حیاتی برای کشور دانست:

راهی برای توسعه و تقویت سنت‌های علمی و بومیابی حیات درونی علم در دانشگاه ایرانی. از این منظر برای اینکه دانشگاه ایرانی بتواند سهم خود در عرصه جهانی دانش را هرچه بیشتر ایفا کند، لازم است در این عرصه مشارکت جدی تری داشته باشد و این مشارکت نباید صرفاً شامل اعزاز بورسیه به خارج باشد بلکه باید تعامل خلاق و پویا در همه عرصه‌های دانشگاهی و آموزش عالی از دانشجو و استاد گرفته تا حتی کارمندان و سیستم‌های برنامه ریزی و تدوین محتوای دروس و غیره، با جهان بیرون شکل بگیرد؛

به عنوان راهی برای توسعه فرهنگی و اجتماعی ایران. مبادلات دانشگاهی در شکل اعزاز دانشجو و استاد به سایر کشورها و همچنین ورود دانشجویها و اساتید خارجی به ایران، زمینه‌ای برای رشد جریان فرهنگ‌پذیری و مبادلات فرهنگی خواهد شد. این جریان تعامل میان فرهنگ دانشگاهی می‌تواند نقش مؤثری در توسعه فرهنگی اجتماعی ایران داشته باشد؛

۳- به عنوان راهی برای دیپلماسی دولت و حکومت در عرصه بین‌الملل. با توجه به نقشی که دانشگاه در ساختن جامعه دارد و اینکه تقریباً همه مقامات سیاسی کشورها افراد تحصیل کرده و دارای تجربه‌ی تحصیل در آکادمی هستند، تربیت دانشجوی خارجی در داخل ایران به معنای ایجاد رابطه‌ی عمیق با نیروهایی است که هرکدام از آن‌ها در آینده به مقاماتی در کشورهایشان تبدیل خواهند شد؛ بنابراین سرمایه‌گذاری در آموزش عالی بین‌المللی به نوعی سرمایه‌گذاری در حیطه دیپلماسی عمومی و سیاسی در آینده خواهد بود. با وجود منافع و ضرورت‌های آموزش عالی بین‌المللی در ایران، لازم است محدودیت‌ها و الزامات این مسئله را به خوبی بررسی کنیم. محدودیت‌های فرهنگی جامعه ایرانی نسبت به حضور دانشجوی خارجی، عدم آمادگی در برخی زمینه‌ها برای ورود دانشجوی خارجی و همچنین نبود زیرساخت‌های لازم برای تسهیل ابعاد اداری ورود و خروج دانشجوی خارجی بیانگر آن است که نیاز به بازاندیشی و اصلاح زیرساخت‌ها یک ضرورت است. مقاومت‌ها و گاه فقدان نظارت‌های دقیق در این مسئله می‌تواند آسیب‌زایی ایجاد کند. بین‌المللی شدن دانشگاه در ایران، علاوه بر برنامه‌ریزی دقیق و علمی نیازمند نظارت و بازبینی انتقادی تمام تجربه‌ها و اصلاح آن‌ها نیز هست. به رغم مشکلات کشور در بدنه-ی عظیم دانشگاه و زیرساخت‌های موجود و همچنین شرایط بین-المللی پیرامونی، فرصت بسیار مناسبی برای بین‌المللی شدن و توسعه‌ی آموزش عالی ایرانی وجود دارد. این نوع سیاست‌گذاری می‌تواند رابطه‌ی یک سویه علمی با جهان را به رابطه‌ی دیالوگی و متقابل تبدیل کند و نقش فعال‌تری برای دانشگاه ایرانی در منطقه خاورمیانه و احیای تمدن ایران فراهم کند. البته موفقیت و تحقق این ایده مستلزم مطالعات عمیق موردی و پیوسته‌ی این تجربه در ایران و استفاده از تجربه‌های موفق بین‌المللی است. در چندسال اخیر موجی

برنامه‌های خارج از کشور برانگیخته شدند. این دیدگاه خوش‌بینانه به آموزش عالی به عنوان یک عامل مؤثر برای صلح در سیاست‌های آمریکا در نظر گرفته شد و آموزش عالی در ۵۰ سال گذشته حمایت‌های بسیاری را از هر نظر کسب کرد. در حال حاضر دلایل اقتصادی به عنوان نیروی محرک برنامه‌های اروپایی برای همکاری و مبادله در پژوهش، فن‌آوری و آموزش مطرح می‌باشند و ممکن است متداول‌تر باشند. این تغییر در تأکید از سیاست به اقتصاد در مطالعه‌ی که در سال ۱۹۹۷ با عنوان «سیاست‌های ملی برای بین-المللی شدن آموزش عالی در اروپا» توسط مؤسسه ملی سوئد تهیه شد، شرح داده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد در کشورهای اسکانديناوی، استرالیا، آلمان، انگلستان، هلند، اروپای مرکزی و شرقی گرایش نسبت به تغییر از عوامل سیاسی، فرهنگی و آموزشی در جهت عوامل اقتصادی به عنوان دلایل اساسی حاکم برای بین‌المللی شدن وجود دارد. تنها استثنا کشورهای جنوبی نظیر یونان هستند؛ جایی که بین‌المللی شدن آموزش عالی بیشتر بوسیله دلایل علمی، فرهنگی و سیاسی هدایت شده است. از نظر دوویت دلایل سیاسی در بین‌المللی شدن آموزش عالی پس از جنگ جهانی دوم و به ویژه در دوران جنگ سرد، بسیار غالب بودند و همچنین، پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، که امنیت ملی آمریکا اهمیت دوچندانی پیدا کرد، دلایل سیاسی بین‌المللی شدن، توجیه بیشتری یافته است. در زمینه‌ی دلایل فرهنگی و اجتماعی نیز دوویت بر نقش دانشگاه‌ها در ایجاد درک بین‌فرهنگی و ارتقای شایستگی‌های بین‌فرهنگی در استادان و دانشجویان اشاره دارد و نگرانی خود را از فشار موجود بر دانشگاه‌ها بر عدم موفقیت آنها در انسجام فرهنگی و اجتماعی بیان می‌کند. همچنین، از نظر دوویت اگرچه دلایل بسیار متنوعی متناسب با شرایط کشورها وجود دارد، اما دلایل اقتصادی، اهمیت بیشتر دارند و در میان دلایل آکادمیک نیز کسب رتبه و جایگاه و پروفایل سازی از دلایل غالب به شمار می‌آیند (۷).

بررسی وضعیت بین‌المللی شدن آموزش عالی در ایران بین‌المللی شدن امروزه نه انتخاب بلکه ضرورتی برای نظام‌های دانشگاهی است. به دلیل پیوستگی فزاینده‌ی نظام‌های دانشگاهی در شبکه جهانی دانش، این سیستم‌های محلی دانشگاهی هرچه بیشتر به یکدیگر وابسته و پیوسته شده‌اند. این مسئله در مورد ایران دو بعد مهم و کلیدی دارد: از یک سو به دلیل رابطه با غرب از طریق مبادله‌های علمی و آکادمیک (به ویژه تحصیل ایرانیان در آنجا) سوبه‌های ضمنی جدی و عمیق از بین‌المللی شدن داریم، و از سوی دیگر فضای بین‌المللی پیرامون ایران مستلزم حضور جدی در فضای فرهنگی و علمی منطقه است. در کنار این ضرورت‌های سیاسی و فرهنگی، منطق میان‌فرهنگی علم این ضرورت را ایجاب می‌کند تا کاربرد خلاقانه‌ی علم و تولیدات علمی با مشارکت هرچه بیشتر در نظام تولید مشارکتی علم در جهان امروز و ایفای نقش مهم و کلیدی در مدل تار عنکبوتی دانش در جهان، امکان‌پذیر شود. بین‌المللی شدن به مثابه فعالیت آگاهانه‌ی دولت‌های ملی برای حضور هرچه بیشتر و فعالانه‌تر در نظام بین‌المللی دانشگاهی، در توسعه فرهنگی و علمی کشور نقش کلیدی داشته و ابزار مهمی در سیاست‌های فرهنگی

مقاله‌های علمی برگرفته از پژوهش‌های دانشگاهی مشترک و نیز برگزاری همایش‌ها و نشست‌های علمی بین‌المللی با همکاری کشورهای دیگر، تأکیدی بر توجه به وجه بین‌المللی دانشگاه‌های ایران به صورت رسمی و غیررسمی در دهه‌های اخیر است. این موارد متأثر از اسناد بالادستی‌ای هستند که به طور مستقیم به افزایش فعالیت‌های بین‌المللی و فرامرزی اشاره دارند. در دهه ۱۳۸۰ براساس سند چشم‌انداز بیست ساله و در ادامه، براساس برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴)، به‌طور صریح به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی اجزای تأمین بخشی از هزینه‌ها از طریق پذیرش دانشجوی خارجی یا دانشجویان ایرانی که در دانشگاه‌های سایر کشورها در رشته تحصیلی مورد تأیید وزارت علوم و بهداشت مشغول به تحصیل هستند داده شده است. در ادامه‌ی این سیاست بار دیگر در برنامه پنجم توسعه (۳۳) سند جامع علمی کشور (۱۳۸۹) و برنامه جامع مدیریت (۱۳۸۹) بر: «برنامه ریزی و سیاست‌گذاری به منظور ارتقا و افزایش سطح همکاری‌های علمی-بین‌المللی» و در سیاست‌های کلی علم و فناوری (۱۳۹۳) بر توسعه فعالیت‌های بین‌المللی تأکید شد. همسو با این فعالیت‌ها، اقدامات لازم در راستای پیش‌بینی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های برتر، طبق برنامه پنجم توسعه کشور، به صورت یک سیاست جدی در دستور کار سیاست‌گذاران نظام آموزش عالی کشور قرار گرفت. ماده ۶۶ برنامه ششم، صراحت به حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه، و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجوی در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری اشاره کرده است و به تفکیک به انتظارات از تحقق برنامه در پایان برنامه ششم اشاره شده است. به این ترتیب به نظر می‌رسد که نظام آموزش عالی ایران در زمان حاضر در حال برداشتن گامی جدی و رسمی در راستای گسترش بین‌المللی‌سازی در دانشگاه‌ها است.

جایگاه بین‌المللی دانشگاه‌های ایران نگاهی به جایگاه و رتبه دانشگاه‌های ایران در رتبه‌بندی جهانی می‌تواند نقاط قوت و ضعف آن‌ها را آشکارتر کند. بدین منظور با مطالعه مرجع تامسون رویترز که از مراجع مهم رتبه‌بندی دانشگاه‌های دنیا است می‌بینیم که در سال ۲۰۱۶ هیچ دانشگاهی از ایران در رتبه زیر صد دنیا قرار نگرفته و با توجه به این که این مرجع دانشگاه‌های دنیا را با پنج شاخص تدریس، پژوهش، استنادات، چشم‌انداز بین‌المللی و درآمد صنعتی مقایسه و رتبه‌بندی می‌کند نگاهی دقیق به رتبه دانشگاه‌های برتر ایران (جدول ۷-۲) در این شاخص‌ها نشان می‌دهد که پایین‌ترین امتیاز تمام دانشگاه‌های ایران در شاخص چشم‌انداز بین‌المللی است که از سه بخش تشکیل شده است: درصد استادان بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی، و درصد دانشجویان بین‌المللی. نمره‌ی هرکدام از این شاخص‌ها از صد لحاظ شده است.

جدید بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران، با استناد به اسناد بالادستی در سطحی نسبتاً گسترده در حال شکل‌گیری است. سیاست‌گذاران آموزش عالی به دفعات با اشاره به اهمیت بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، به این نکته اشاره کرده‌اند که هدف بزرگ آموزش عالی ایران «بین‌المللی کردن دانشگاه‌ها» است. تشکیل شوراهای کمیته‌های مرتبط، امضای تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهای متعدد با مؤسسات آموزش عالی خارجی، سفرهای متقابل مدیران دانشگاه‌های ایرانی و خارجی در کنار فعالیت‌های روزافزون برگزاری نشست‌ها و همایش‌های مختلف و ارائه گزارش‌های مستمر از افزایش فعالیت‌های بین‌المللی، نشان دهنده تصمیم جدی و رسمی نظام آموزش عالی در جهت گسترش فعالیت‌های بین‌المللی آموزش عالی ایران در فضای ایجاد شده در کشور است. اما آنچه که بیش از هر چیز دیگر در حال حاضر و در ابتدای برنامه ششم توسعه، دارای اهمیت است، توجه تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران به این نکته است که اتخاذ این تصمیم سیاستی از جانب آموزش عالی ایران اگرچه ظاهراً از پشتوانه اسناد بالادستی و حمایت ذی‌نفعان در سطح ملی برخوردار است اما بیش از آن نیازمند به شفافیت چیرستی بین‌المللی‌سازی، دلایل و اولویت‌های آن و سپس شفافیت در چگونگی اجرای آن براساس زمینه و بافتار موجود، چه در سطح بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی و چه در سطح نظام آموزش عالی موجود و همچنین نیازمند شفافیت در عوامل و بازیگران آن است. تنها در صورت توجه به این موارد است که می‌توان انتظار داشت فعالیت‌های پراکنده و کم‌حاصل بین‌المللی که در دهه‌های قبل نیز در آموزش عالی ایران بسیار رایج بوده است، به فرآیندی مستمر، هدفمند، منسجم و قابل ارزیابی به‌منظور تصمیم‌گیری در چرخه بعدی بین‌المللی‌سازی تبدیل شود. خشنودی و فتوحی واجارگاه روی آوردن نظام آموزش عالی ایران به بین‌المللی‌سازی را یک ضرورت برای شناخت سایر ملت‌ها و فرهنگ‌ها، شناخت نیاز جامعه جهانی و افزایش توان پاسخ‌گویی به آن‌ها و تبدیل شدن ایران به قدرت علمی منطقه براساس سند چشم‌انداز ۲۰ ساله‌ی کشور عنوان کرده است. در ایران موضوع فعالیت‌های بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، موضوع جدیدی نیست. اعزام دانشجویان ایرانی برای تحصیل در خارج از کشور، سفرهای مطالعاتی استادان، همکاری‌های مشترک پژوهشگران ایرانی با هم‌تایان خارجی و ورود دانشجویان خارجی از فعالیت‌های معمولی بوده‌اند که با همکاری مراکز و دفاتر بین‌الملل در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در حال انجام بوده است. در حال حاضر تعداد نه‌چندان اندک دانشجویان خارجی در حال تحصیل در دانشگاه‌های مختلف کشور از جمله دانشگاه تهران، شهید بهشتی، فردوسی مشهد، الزهرا و دانشگاه آزاد دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران، دانشکده کوی دانشگاه علامه طباطبایی و همچنین تأسیس دانشگاه بین‌المللی امام خمینی و جامعه‌المصطفی، افزایش کرسی‌های زبان فارسی و ایران‌شناسی در کشورهای دیگر و مراکز آموزش زبان فارسی در داخل کشور در کنار مطالعات فراوان و

جدول ۱. رتبه دانشگاه‌های برتر ایران در مقایسه با کشورهای جهان

نام دانشگاه	رتبه	تدریس	چشم‌انداز بین المللی	درآمد صنعتی	پژوهش	استنادات
علم و صنعت	۴۰۱-۵۰۰	۳۰,۲	۱۲,۲	۶۱,۲	۳۱,۹	۴۲,۳
صنعتی اصفهان	۵۰۱-۶۰۰	۲۱,۶	۱۷,۲	۹۹,۵	۲۸,۸	۳۹,۵
صنعتی شریف	۴۰۱-۵۰۰	۲۶,۶	۱۵,۹	۸۷,۸	۳۰,۱	۳۳,۷
شهید بهشتی	۶۰۱-۸۰۰	۲۰,۵	۱۳,۸	۵۸,۹	۱۹,۰	۱۱,۴
تهران	۶۰۱-۸۰۰	۲۷,۳	۱۶,۵	-	۱۷,۷	۱۵,۸
امیرکبیر	۵۰۱-۶۰۰	۲۴,۵	۷,۷	۵۵,۷	۲۵,۷	۳۴,۸
خواجه نصیر	۶۰۱-۸۰۰	۲۰,۹	۷,۱	۴۵,۵	۱۸,۱	۲۲,۵
تربیت مدرس	-	-	-	-	-	-
علامه طباطبایی	-	-	-	-	-	-
فردوسی مشهد	-	-	-	-	-	-

جدول بالا نشان می‌دهد که دانشگاه‌های ایران از میان پنج شاخص تایمز در شاخص چشم‌انداز بین الملل دارای کمترین امتیاز هستند و در صورتی که در این شاخص پیشرفت کنند در رتبه بندی بین المللی رشد خوبی خواهند داشت که در نتیجه برند و جایگاه دانشگاه‌های ایران تغییر مثبتی خواهد کرد. اما سؤال این است چرا دانشگاه‌های ایران در این شاخص دارای کمترین امتیاز هستند؟ بدین منظور بررسی وضعیت کنونی و ساختار آموزش عالی ایران و همچنین قوانین و اسناد بالادستی در کشور کمک شایانی به تحلیل این مساله خواهد کرد.

بین‌المللی سازی آموزش عالی در اسناد بالادستی همواره یکی از پشتیبان‌های اصلی تحقق یک سیاست، اسناد بالادستی است. سیاست بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران براساس اسناد بالادستی زیر مورد حمایت قرار گرفته است: برنامه چهارم توسعه: براساس فصل ۴ ماده ۲۵ برنامه چهارم توسعه (۱۹۹۱)، به‌طور صریح به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی اجازه داده شده است که بخشی از هزینه‌های خود را از طریق پذیرش دانشجویان خارجی یا دانشجویان ایرانی مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های سایر کشورها در رشته تحصیلی مورد تأیید وزارت علوم و بهداشت، تأمین کنند. همچنین، در پیش‌بینی سال نخست برنامه، به «نوسازی و بازسازی سیاست‌ها و راهبردهای آموزش به‌منظور افزایش توان پاسخ‌گویی مراکز علمی و پژوهشی در آموزش کشور به تقاضای اجتماعی، فرهنگی و صنعتی و کار کردن در یک فضای رقابت فزاینده» اشاره شده است. ماده ۱۱۳ فصل نهم برنامه چهارم، بر استفاده از «ظرفیت‌ها و مزیت‌های فرهنگی در تسهیل و بهبود روابط و مناسبات بین‌المللی» و همچنین «ضرورت انجام اقدامات لازم به منظور سیاست‌گذاری، هماهنگی و حمایت از فعالیت‌های فرهنگی خارج از کشور و برنامه‌ریزی امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور» تأکید کرده است. برنامه پنجم توسعه: بر مبنای بند «ه» ماده ۱۱۲ قانون برنامه پنجم توسعه، به منظور گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی، ایجاد نمایندگی دانشگاه‌های داخلی و معتبر خارجی براساس اعلام وزارتخانه‌های ذی‌ربط و تأسیس دانشگاه‌های خصوصی در مناطق

آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی با رعایت قوانین مربوطه مجاز است. علاوه بر این، در قانون برنامه پنجم به گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه- اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی، تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلام، افزایش فرصت‌های مطالعاتی استادان، و گسترش روابط دانشگاهیان ایرانی با دانشگاه‌ها و مراکز علمی خارج از کشور اشاره شده است. برنامه ششم توسعه: در برنامه ششم توسعه، تأکید بر تعاملات بین‌المللی در مقایسه با برنامه‌های پیشین قابل توجه است. در ماده ۱۷ این برنامه بر «گسترش همکاری و تعاملات بین‌المللی» تأکید شده و در بند ۲ این ماده به صراحت به موارد زیر اشاره شده است: «به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ارتقای علمی و رقابت بین دانشگاه‌های کشور و تعاملات بین‌المللی، در برنامع ششم توسعه نسبت به ایجاد واحدها و شعبه‌های آموزش عالی با مشارکت دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و فنی و حرفه‌ای در داخل کشور اقدام کند. نحوه سرمایه‌گذاری مشترک، تسهیل تعاملات ارزی و تردد اعضای هیئت علمی و دانشجویان، در آیین‌نامه اجرایی- ای که با پیشنهاد سازمان و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، مشخص خواهد شد» بند ۸ ماده ۱۷ نیز به شرح زیر است: «تمام دستگاه‌های اجرایی برای گسترش بهره‌وری دانش‌بنیان، تمهیدات لازم را در راستای تسریع مشارکت فعالان ارتقای اقتصادی کشور در زنجیره تولید بین‌المللی فراهم آورند». در ماد ۲۳ قانون نیز از زاویه‌ی دیگری به میراث فرهنگی ناملموس و تقویت ظرفیت آن در تعاملات بین‌المللی اشاره شده است. در ماده ۶۴ به دانشگاه پیام نور اجازه داده شده است که با همکاری‌های دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و دانشگاه‌های داخلی برای ایجاد قطب (هاب) بین‌المللی به منظور ارائه آموزش‌های مجازی (الکترونیکی)، نیمه‌حضوری، باز و از راه دور اقدام کند؛ و در نهایت، در ماده ۶۶ به وظیفه دولت برای فراهم کردن زمینه حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو

فناوری‌های بومی، به ویژه در حوزه‌های دارای مزیت و ظرفیت، با اصلاح امر واردات و صادرات کشور؛

- اهتمام بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت برای تولید محصولات در داخل کشور با استفاده از ظرفیت بازاریابی در مصرف کالاهای وارداتی.

دیگر اسناد: علاوه بر اسناد فوق، توجه به ارتقای فعالیت‌های بین-المللی در اسناد دیگر حوزه آموزش عالی نیز به چشم می‌خورد. «سیاست‌ها و ضوابط اجرایی طرح آمایش عالی ۱۹۲» یکی از این اسناد است. در بند پنجم این سند آمده است: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است به منظور پاسخ گویی به نیازهای گوناگون کشور در بخش‌های مختلف، طرح مأموریت‌گرایی مؤسسه‌های آموزش عالی را با توجه به سطوح عملکردی بین‌المللی، ملی، منطقه-ای و خاص تدوین کند و پس از تصویب به اجرا درآورد. رصد وضعیت آموزش عالی ایران بر حسب گزارش‌های رسمی منتشر شده نیز از نوعی بی‌توجهی، سطحی‌نگری، نگاه مبتنی بر سعی و خطا که لزوماً از منطق روش شناختی برخوردار نیست و نیز تقلیل‌گرایی به مقوله بین‌المللی شدن دانشگاه و آموزش عالی حکایت دارد. نگاهی به آمار سال تحصیلی ۹۳-۹۴ از بررسی فعالیت‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های ایران این طور نشان می‌دهد که درصد دانشجویان خارجی به کل دانشجویان در حال تحصیل در بین ۳۲ دانشگاهی که در گزارش بازده زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ مشارکت داشتند، حدود ۰/۷۴ درصد بوده است. از میان دانشگاه‌های بررسی شده، تنها دانشگاه پیام نور دارای شعبه دانشگاهی در خارج از کشور بوده که بیش از نیمی از دانشجویان خارجی در همین دانشگاه مشغول به تحصیل بودند.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر مبانی فلسفی تفسیری داشته و جهت‌گیری آن توسعه-ای و کاربردی است. رویکرد این پژوهش استقرایی و از روش کیفی برای انجام آن استفاده شده است. نوع پژوهش میدانی و استراتژی نظریه داده بنیاد مدل اشتراوس و کوربین مورد استفاده قرار گرفته است. دلایل به کارگیری استراتژی داده بنیاد بدین شرح می‌باشد: ۱- به اعتقاد بازرگان (۵)، زمانی که نظریه‌های موجود (به خوبی) قادر به تبیین چنین فرآیندی نباشند، به کمک نظریه‌ی برخاسته از داده‌ها می‌توان درباره‌ی وقوع فرآیند یا مشکل یا افراد مورد مشاهده نظریه-ای را صورت بندی کرد. با مرور ادبیات نظری و انجام مصاحبه‌های اولیه، مشخص گردید ضعف‌هایی در برخی مدل‌های ارائه شده در زمینه بین‌المللی کردن آموزش عالی وجود دارد، به عنوان مثال در زمینه آموزش عالی پژوهش‌هایی صورت گرفته بود و برای پاسخ به پرسش‌هایی که در مصاحبه‌های اولیه استخراج شده بود جامع و کافی نبودند. از این رو با انتخاب نظریه داده بنیاد تلاش گردید تا با بررسی جوانب مختلف و با نگاه به بافت ساختاری دانشگاه مورد بررسی و شرایط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که در آن فعالیت می‌نمایند، بررسی عمیقی نسبت به آن صورت پذیرد. از طرف دیگر پرسش‌های قابل پاسخ توسط راهبرد نظریه‌ی برخاسته از داده‌ها از نوع چرایی و چگونگی است، تمرکز اولیه‌ی این پژوهش نیز تبیین

در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری در طول برنامه براساس ماده ۶۶ اشاره کرده است. سند چشم‌انداز بیست ساله ایران: در ابتدای متن سند چشم‌انداز بیست ساله از ایران به عنوان کشوری توسعه یافته در جایگاه نخست اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام، و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل یاد شده است. در بند دیگری از این سند تأکید شده است: «افزایش آگاهی برای مقایسه و شناسایی نقاط قوت و ضعف به منظور همگامی با پیشرفت‌های علمی دنیا به ویژه در امور فرهنگی، علمی و فناوری از اهمیت فراوانی برخوردار است». پیشتازی در مرزهای علم و فناوری همراه با مرجعیت علمی در جهان، و «ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی» از اهداف دیگر مطرح شده در این سند هستند

سند جامع علمی کشور: نقش محوری دانشگاه‌ها در تولید علم و توسعه کشور در چنین شرایطی انکار ناپذیر بوده، و در چشم‌انداز بیست ساله کشور نیز انتظارات بسیار گسترده‌ای از دانشگاه‌ها وجود دارد. همچنین نقشه‌ی جامع علمی کشور که در پنج فصل تدوین و در جلسات متعدد در شورای عالی انقلاب فرهنگی بررسی شد، در زمستان ۱۳۸۹ به تصویب نهایی رسید و از تاریخ تصویب لازم الاجراست. این نقشه به تفصیل برنامه و مسیر علمی کشور پرداخته است. در قسمت‌هایی از این نقشه که مرتبط با بین‌المللی سازی در آموزش عالی است مطالبی رؤیت می‌شود که ذکر آن‌ها به روشن شدن دلیل وضعیت کنونی علم کشور کمک می‌کند: استفاده از عبارت «پشتتاز در مرزهای دانش و فناوری با مرجعیت علمی در جهان»، در نقشه جامع علمی کشور از مواردی است که نشان دهنده-ی توجه این سند به بعد بین‌المللی سازی در آموزش عالی است. همچنین در ماده ۴۴ فصل چهارم این سند به طور مستقیم بر گسترش همکاری‌های علمی با مراکز معتبر بین‌المللی، تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل و جلب مشارکت بین‌المللی تأکید شده است. در سند یاد شده به صراحت به سه مؤلفه اصلی در حوزه بین‌المللی سازی شامل «گسترش زبان فارسی، شبکه سازی و استفاده از دانشمندان ایرانی خارج از کشور» اشاره شده است.

سیاست‌های کلی علم و فناوری: در سند سیاست‌های کلی علم و فناوری «جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان» به عنوان هدف اصلی مطرح شد و بند پنجم و ششم آن بر موارد زیر تأکید کرده است.

- توسعه و تقویت شبکه‌های ارتباطات ملی و فراملی میان دانشگاه‌ها، مراکز علمی، دانشمندان و پژوهشگران و بنگاه‌های توسعه فناوری، نوآوری داخلی و خارجی، گسترش همکاری‌ها در سطوح دولتی و نهادهای مردمی با اولویت کشورهای اسلامی؛

- گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی، به ویژه جهان اسلام، همراه با تحکیم استقلال کشور با تأکید بر توسعه صنایع و خدمات مبتنی بر علوم و فناوری‌های جدید و حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان و متکی به

شیوه گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر مصاحبه نیمه ساختار یافته می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را را مدیران و دانشجویان ایرانی و خارجی در حال تحصیل در دانشگاه‌های بین المللی تشکیل می‌دهند. که در جدول شماره ۵ مشخصه و فراوانی آن‌ها قابل مشاهده است:

چرایی و چگونگی بین المللی کردن آموزش عالی در دانشگاه پیام نور گرجستان، اینکه چه عواملی ضرورت حرکت به سمت بین المللی کردن چنین آموزشی را ایجاد می‌نماید، چه شرایط زمینه‌ای می‌بایست به عنوان زیر ساخت در دانشگاه پیام نور گرجستان وجود داشته باشد و چه عوامل مداخله‌گری ممکن است موجب توسعه و یا تهدید این فرآیند گردد و چگونگی فرآیند آن بوده است. از این رو، انتظار می‌رود که انتخاب راهبرد نظریه‌ی برخاسته از داده‌ها محقق را در پاسخ به پرسش‌های اصلی پژوهش به نحوی مطلوب یاری نماید.

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت شناختی

کد مصاحبه‌شونده	سن	جنسیت	تحصیلات	رشته تحصیلی	سمت سازمانی	سابقه اجرایی
E1	۷۲	مرد	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۲۵
E2	۶۷	مرد	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۷
E3	۵۳	مرد	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۱۰
E4	۴۱	مرد	دکتری	مهندسی برق	هیئت علمی	۱۱
E5	۴۵	مرد	دکتری	مدیریت پروژه و ساخت	هیئت علمی	۱۰
E6	۴۳	زن	دکتری	مهندسی صنایع	هیئت علمی	۱۷
E7	۴۵	مرد	دکتری	ریاضی	هیئت علمی	۱۳
E8	۴۷	مرد	دکتری	علوم تربیتی	هیئت علمی	۱۵
E9	۳۶	مرد	دکتری	نساجی	هیئت علمی	۱۲
E10	۳۸	مرد	دکتری	فیزیک	هیئت علمی	۷
E11	۴۹	مرد	دکتری	کارآفرینی	هیئت علمی	۲۱
E12	۵۹	مرد	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۲۳
E13	۳۳	مرد	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۳
E14	۳۵	زن	دکتری	مدیریت	هیئت علمی	۶
E15	۳۵	مرد	دکتری	حسابداری	هیئت علمی	۴

استفاده کرد. تعیین اعتبار و پایایی یافته‌ها، مرحله‌ای حیاتی در فرایند مصاحبه است. پایایی، به همسانی نتایج حاصل از مصاحبه و اعتبار و توانایی مصاحبه در سنجش اهداف مدنظر اطلاق می‌شود. اعتبار به میزانی گفته می‌شود که یک روش قادر است هدف مطالعه را بسنجد. در پژوهش حاضر، از روش توافقی درون موضوعی (پایایی بین دو کدگذار/ ارزیاب) برای محاسبه پایایی متون استفاده شد. برای این منظور، از یک مدرس دانشگاه که بر موضوع پژوهش اشراف داشت، درخواست شد به عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در این پژوهش مشارکت کند. سپس محققان به همراه همکار پژوهش، سه متن را کدگذاری و درصد توافق درون موضوعی را که به عنوان شاخص پایایی پژوهش به کار می‌رود، با استفاده از فرمول ذیل محاسبه کردند.

$$100\% \times \frac{\text{تعداد توافقات}}{\text{تعداد کل کدها}} = \text{درصد توافق درون موضوعی}$$

جدول ۳. محاسبه پایایی بین دو کدگذار

برای انتخاب نمونه آماری از ترکیب روش‌های هدفمند قضاوتی و روش گلوله برفی استفاده شده که روش غیر احتمالی است. به این ترتیب به منظور یافتن پاسخ سوالات به صورت هدفمند ابتدا از اساتید و متخصصین حوزه مدیریت آموزشی که دارای زمینه مطالعاتی و یا تجربه کاری بوده‌اند مصاحبه انجام گرفته پس از آن با تعدادی از مدیران و معاونان این به دلیل برخورداری از دید جامع در این صنعت مصاحبه انجام شده است. از آنجایی که در حین مصاحبه‌ها نکات جدیدی مطرح که نیاز به بررسی بیشتر آن‌ها از طریق مصاحبه با خبرگان بوده است، مجدد مصاحبه‌هایی صورت پذیرفته است. در نهایت در طی فرآیند تحلیل در مصاحبه پانزدهم محقق به اشباع نظری رسید.

نظریه‌ها و رویکردهای گوناگونی نسبت به روایی و پایایی پژوهش‌های کیفی وجود دارد. در پژوهش کمی می‌توان روایی را این‌گونه تعریف کرد که پژوهش دقیقاً چه اندازه آنچه قرار است بسنجد را می‌سنجد. اما این تعریف در پژوهش‌های کیفی چندان جایگاهی ندارد؛ زیرا هدف، ارزیابی و سنجش چیزی نیست؛ بلکه درک و شناخت موضوعی است. نظریه‌پردازان معتقدند که به جای دو واژه روایی و پایایی، در پژوهش‌های کیفی باید از واژه اعتمادپذیری

ردیف	کد مصاحبه	تعداد کدها	تعداد توافقات	پایایی بین دو کدگذار (درصد)
۱	T ₁	۲۲	۹	۸۲
۲	T ₉	۲۹	۱۱	۷۶
۳	T ₁₅	۲۱	۹	۸۹
	کل	۷۲	۲۹	۸۰

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، پایایی بین دو کدگذار برای متون انجام گرفته در پژوهش، با استفاده از فرمول ذکر شده، برابر با ۸۲ درصد است. با توجه به اینکه میزان پایایی بیش از ۶۰ درصد است. قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها تایید شد و می‌توان ادعا کرد که میزان پایایی مناسب است.

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری (شناسایی مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای و پیامدها) و کدگذاری انتخابی (خلق نظریه) صورت پذیرفته است.

کدگذاری باز

کدگذاری باز، جزئی از تحلیل است که با تحلیل دقیق داده‌ها، نام‌گذاری و طبقه‌بندی کردن داده‌ها انجام می‌شود. برای طبقه‌بندی دقیق مفاهیم در مقوله‌ها، هر مفهوم، بعد از تفکیک برجسته خورده و داده‌های خام به وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای مفهوم‌سازی شدند تا به شکل راحت‌تری شباهت‌ها و تفاوت‌ها شناسایی شوند.

کدگذاری محوری

کدگذاری محوری مرحله تجزیه و تحلیل در نظریه‌پردازی داده بنیاد است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. در این مرحله، با غربالگری، حذف کدهای تکراری و یکپارچه نمودن کدهای هم‌معنی، شاخص‌های استخراج شده از متون مصاحبه‌ها مقوله‌بندی می‌شوند. ارتباط سایر طبقه‌ها با طبقه محوری در شش عنوان می‌تواند تحقق داشته باشد که عبارتند از شرایط علی، پدیده محوری، راهبردها و اقدامات، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای و پیامدها. لذا از کلیه شاخص‌های به دست آمده از مرحله کدگذاری باز، در این مرحله به تعیین مقوله‌ها پرداخته شده و ۱۰ مقوله اصلی و تعداد ۴۷ مقوله فرعی حاصل گردید.

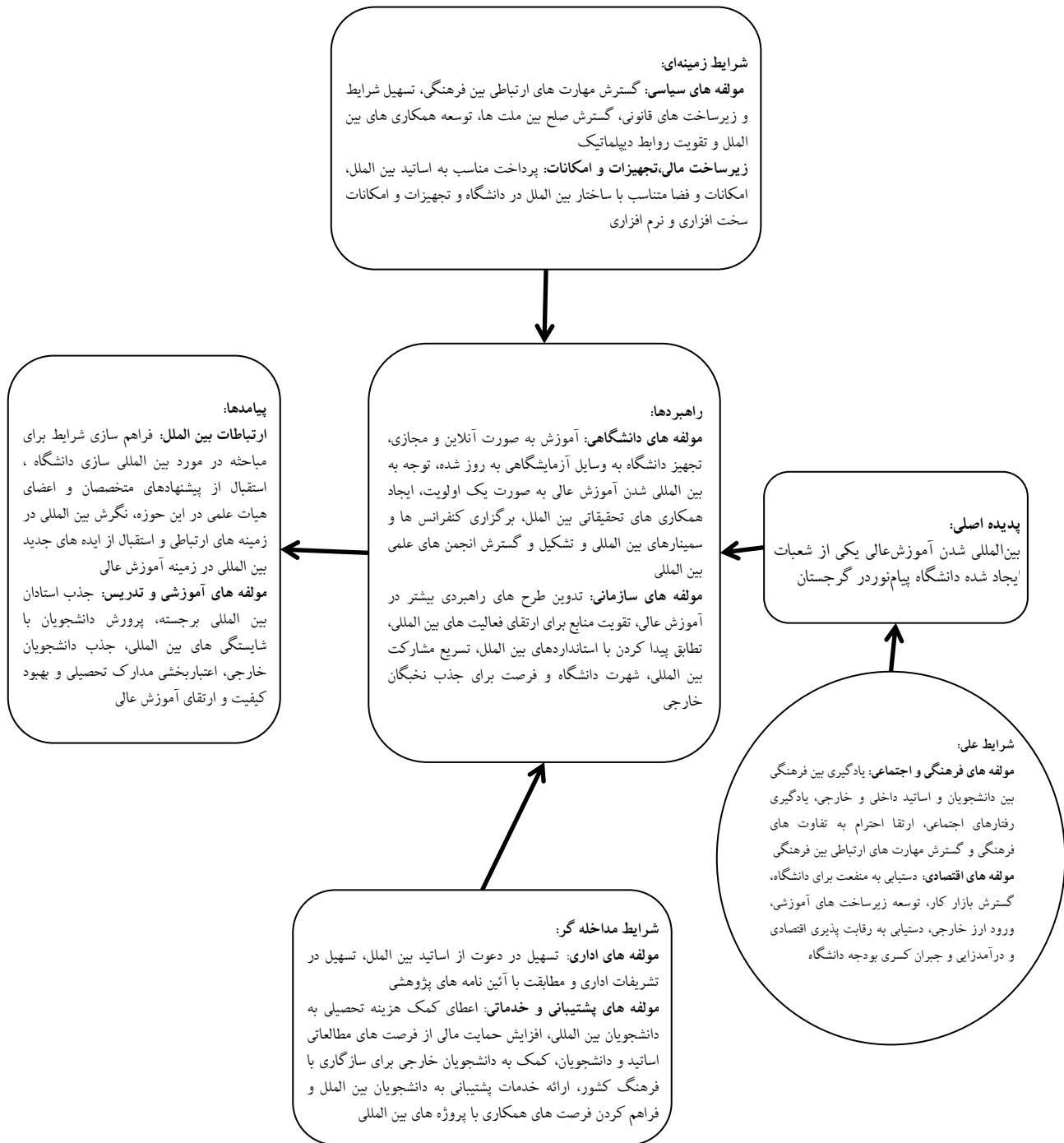
کدگذاری گزینشی

در نظریه‌پردازی بنیادی، تلفیق داده‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. در فرایند تحقیق پس از گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل و تفسیر آن‌ها نوبت به ارائه مدل، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی تحقیق می‌رسد. در گام اول با بررسی وضعیت موجود، داده‌های به دست آمده در ۱۰ مقوله اصلی طبقه‌بندی می‌شوند. با نظر اساتید و کارشناسان امر، از کلیه شاخص‌های به دست آمده از تحلیل کیفی محتوای مصاحبه‌ها، تعداد ۴۷ شاخص، جهت مدل بین‌المللی کردن آموزش عالی در دانشگاه پیام نور گرجستان به کار گرفته شده است. شکل ۱، نشان‌دهنده مدل پارادیمی بین‌المللی کردن آموزش عالی می‌باشد. در ادامه جدول ۳ نشان‌دهنده کدگذاری محور و انتخابی فرآیند بین‌المللی کردن آموزش عالی می‌باشد.

جدول ۴. نتایج کدگذاری محوری و انتخابی

ردیف	طبقه اصلی	کد انتخابی
۱	عوامل مداخله‌گر	تسهیل در دعوت از اساتید بین‌الملل
		تسهیل در تشریفات اداری
		مطابقت با آئین‌نامه‌های پژوهشی
۱	مؤلفه های پشتیبانی و خدماتی	اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان بین‌المللی
		افزایش حمایت مالی از فرصت‌های مطالعاتی اساتید و دانشجویان
		کمک به دانشجویان خارجی برای سازگاری با فرهنگ کشور
		ارائه خدمات پشتیبانی به دانشجویان بین‌الملل
۲	مؤلفه های فرهنگی و اجتماعی	فراهم کردن فرصت‌های همکاری با پروژه‌های بین‌المللی
		یادگیری بین فرهنگی بین دانشجویان و اساتید داخلی و خارجی
		یادگیری رفتارهای اجتماعی
		ارتقا احترام به تفاوت‌های فرهنگی
۲	شرایط علی	گسترش مهارت‌های ارتباطی بین فرهنگی
		دستیابی به منفعت برای دانشگاه
		گسترش بازار کار
		توسعه زیرساخت‌های آموزشی
		ورود ارز خارجی

دستیابی به رقابت پذیری اقتصادی			
درآمدزایی و جبران کسری بودجه دانشگاه			
تدوین طرح های راهبردی بیشتر در آموزش عالی			
تقویت منابع برای ارتقای فعالیت های بین المللی			
تطابق پیدا کردن با استانداردهای بین الملل			
تسریع مشارکت بین المللی		مؤلفه های سازمانی	
شهرت دانشگاه			
فرصت برای جذب نخبگان خارجی			
آموزش به صورت آنلاین و مجازی		راهبردها	۳
تجهیز دانشگاه به وسایل آزمایشگاهی به روز شده			
توجه به بین المللی شدن آموزش عالی به صورت یک اولویت			
ایجاد همکاری های تحقیقاتی بین الملل		مؤلفه های دانشگاهی	
برگزاری کنفرانس ها و سمینارهای بین المللی			
تشکیل و گسترش انجمن های علمی بین المللی			
فراهم سازی شرایط برای مباحثه در مورد بین المللی سازی دانشگاه			
استقبال از پیشنهادهای متخصصان و اعضای هیات علمی در این حوزه			
نگرش بین المللی در زمینه های ارتباطی		ارتباطات بین الملل	
استقبال از ایده های جدید بین المللی در زمینه آموزش عالی			
تبلیغ در مجلات بین المللی درباره دانشگاه های کشور			
جذب استادان بین المللی برجسته		پیامدها	۴
پرورش دانشجویان با شایستگی های بین المللی			
جذب دانشجویان خارجی		مؤلفه های آموزشی و درسی	
اعتباربخشی مدارک تحصیلی			
بهبود کیفیت و ارتقای آموزش عالی			
پرداخت مناسب به اساتید بین الملل		زیرساخت مالی، تجهیزات و امکانات	
امکانات و فضا متناسب با ساختار بین الملل در دانشگاه			
تجهیزات و امکانات سخت افزاری و نرم افزاری			
گسترش سیاست های اعطای استقلال به دانشگاه ها			
گسترش توافقی های تحقیقاتی بین المللی		شرایط زمینه ای	۵
تسهیل شرایط و زیرساخت های قانونی			
گسترش صلح بین ملت ها		مؤلفه های سیاسی	
توسعه همکاری های بین الملل			
تقویت روابط دیپلماتیک			

شکل ۱. مدل پارادایمی بین المللی کردن آموزش عالی

نتیجه‌گیری

و اجتماعی: گریستن به بین‌المللی شدن آموزش عالی از بُعد سیاست فرهنگی به این معنی نیست که کشورها به عوامل فرهنگی-اجتماعی آن بی‌تفاوت هستند بلکه به معنی آن است که حداقلی از کشورها به آن به عنوان سیاست فرهنگی صرف توجه دارند. جوامعی در ساختار سیاسی جهانی برترند که از نظر قدرت، ثروت و اطلاعات در صحنه‌های رقابت جهانی در وضعیت مطلوب-تری قرار داشته باشند (۷). مولفه سیاسی: بین‌المللی شدن امروزه نه انتخاب بلکه ضرورتی برای نظام‌های دانشگاهی است. به دلیل پیوستگی فزاینده‌ی نظام‌های دانشگاهی در شبکه جهانی دانش، این سیستم‌های محلی دانشگاهی هرچه بیشتر به یکدیگر وابسته و پیوسته شده‌اند. این مسئله در مورد ایران دو بعد مهم و کلیدی دارد: از یک سو به دلیل رابطه با غرب از طریق مبادله‌های علمی و آکادمیک (به ویژه تحصیل ایرانیان در آنجا) سویه‌های ضمنی جدی و عمیق از بین‌المللی شدن داریم، و از سوی دیگر فضای بین‌المللی پیرامون ایران مستلزم حضور جدی در فضای فرهنگی و علمی منطقه است، مولفه سازمانی: هر مؤسسه آموزشی در مسیر حرکت خود به سوی بین‌المللی سازی آموزش عالی با یکسری از موانع و محدودیت‌ها نیز روبرو خواهد شد. این موانع و محدودیت‌ها می‌توانند ناشی از عوامل شناختی، انگیزشی، مالی و غیره در درون مؤسسه و یا محیطی و برون سازمانی باشند. لذا شناسایی این موانع و محدودیت‌ها خواستگاه‌ها و چالش‌های مرتبط با آن‌ها به منظور ارائه راه‌حل‌های برنامه‌ریزی شده کوتاه مدت و بلند مدت، و یا پذیرفتن و کنار آمدن با آن‌ها امری اجتناب‌ناپذیر است (۳۴). ارتباطات بین‌الملل: بین‌المللی شدن آموزش عالی در ایران نوعی آینده‌نگری و امکان‌برخورداری از فرصت‌های مطلوب است که دستاوردهای بزرگ آن بالا رفتن کیفیت آموزش عالی ایران، افزایش ارتباطات بین‌المللی و ایجاد فرصت‌های جدید سیاسی، علمی، اجتماعی و فرهنگی است. با نگاهی دقیق‌تر ملاحظه می‌شود که نیاز کنونی آموزش عالی ایران نیز، دستیابی به همین پیامدهای بین‌المللی شدن است (۳۴). مولفه پشتیبانی و خدماتی: همواره یکی از پشتیبان‌های اصلی تحقق یک سیاست، اسناد بالادستی است. سیاست بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران براساس اسناد بالادستی مورد حمایت قرار گرفته است. مولفه دانشگاهی: آموزش بین‌المللی نباید تجارب تقلیدی را ارائه دهد، بلکه باید فرصت‌های وابسته به زمینه و گوناگون سازی را برای یادگیری و ایجاد دانش جدید جهت منفعت افراد جامعه فراهم آورد و برای سرمایه‌گذاری بروی فرصت‌ها و دستیابی به چشم‌اندازها و اهداف، در سطح جهانی یا منطقه‌ای، قاره‌های جهان را به داخل یک معادله آورد. زیرساخت‌های مالی: بین‌المللی شدن دانشگاه در ایران، علاوه بر برنامه‌ریزی دقیق و علمی نیازمند نظارت و بازبینی انتقادی تمام تجربه‌ها و اصلاح آن‌ها نیز هست. به رغم مشکلات کشور در بدنه-ی عظیم دانشگاه و زیرساخت‌های مالی موجود و همچنین شرایط بین‌المللی پیرامونی، فرصت بسیار مناسبی برای بین‌المللی شدن و توسعه در آموزش عالی ایرانی وجود دارد. تجهیزات و امکانات و مولفه اداری: دستیابی یک مؤسسه آموزشی به هدف بین‌المللی سازی

امروزه در سطح جهان، آموزش عالی عامل بسیار مهم در رشد و توسعه علمی جوامع به شمار می‌رود. در واقع نیروی انسانی تربیت شده و متخصص در نظام آموزش عالی، گسترش علم و فناوری و گسترش فرهنگ مهم‌ترین عوامل توسعه و پیشرفت جوامع هستند. این توسعه و پیشرفت شامل تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فناوری است. از طرف دیگر با توجه به اهمیت جایگاه آموزش عالی و رقابت‌های داخلی و خارجی در بین موسسات آموزش عالی تضمین کیفیت و اعتبار بخشی موسسات آموزش عالی و فرآیندی برای بین‌المللی شدن آموزش عالی بیش از پیش مطرح می‌شود. آموزش در بعد بین‌المللی پدیده نسبتاً جدیدی است که موجب تغییرات جدی در سناریوهای آموزشی شده است. بین‌المللی شدن یکی از نیازهای ضروری آموزش عالی است. دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین اجزای نهاد آموزش کشورها، از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهی جهان آینده تلقی می‌شوند. تلاش برای بین‌المللی کردن و حضور جهانی دانشگاه در عرصه جهانی به طور نزدیکی با فرآیند کنونی فعالیت‌ها، افزایش وجهه و رتبه ملی و بین‌المللی موسسه‌گره خورده است. همکاری علمی میان دانشگاه‌های کشورهای مختلف امری جدید نیست، بلکه تحولات اخیر اقتصادی و اجتماعی و نیز فناوری‌های نوین، تحرک دانشجویان و اعضای هیئت علمی را بیش از پیش میسر ساخته است. از این رو، همکاری و مشارکت در آموزش تخصصی و پژوهش‌های علمی در راستای یاری دادن به اقتصاد دانش‌بنیان و توسعه کشورها ضرورت یافته است. از طرف دیگر، پدیده‌هایی مانند جهانی شدن اقتصاد، گستردگی بازار کار دانش‌آموختگان را از بازار کار محلی و ملی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی امکان‌پذیر کرده است. اما تحقق این امر مستلزم پرورش مهارت‌های ارتباطی بین‌المللی و پرورش توانمندی‌های ویژه در دانش‌آموختگان دانشگاهی است. از این رو بین‌المللی شدن دانشگاهی پدیده‌ای است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. بدین جهت است که پدیده بین‌المللی شدن دانشگاهی در دو دهه اخیر مورد توجه مدیریت دانشگاهی قرار گرفته است. در این پژوهش، پس از کدگذاری متون مصاحبه‌ها، با حذف معیارهای هم‌معنی و پرتکرار و در نهایت با مقوله‌بندی و دسته‌بندی معیارهای نهایی، تعداد ۱۰ مقوله اصلی و ۴۷ مقوله فرعی حاصل گردید. مقوله‌های اصلی احصاء شده عبارتند از: مولفه اقتصادی: بین‌المللی شدن آموزش عالی به دلیل ورود دانشجویان خارجی به داخل کشور برای یک کشور مزایای اقتصادی دارد و از طرفی به دلیل مهاجرت دانشجویان به خارج از کشور نیز به دلیل رقابت در اقتصاد جهانی منفعت دارد (۲). مولفه آموزشی و درسی: تقاضای روز افزون برای آموزش عالی تنها ریشه در آرمان اجتماعی ندارد، بلکه به دلیل افزایش نیازمندی‌های بازار کار است، که خود حاصل به کارگیری دانش افزوده شده است. دانشگاه‌ها باید به منظور پاسخ‌گویی به تقاضا، برنامه‌های آموزشی خود را در مقیاس گسترده‌تری سازماندهی کنند، به طوری که آموزش، فرایندی مستمر و همیشگی در نظر گرفته شود که هرگز بعد از دانشگاه متوقف نخواهد شد. مولفه فرهنگی

نگرش بین‌المللی در زمینه‌های ارتباطی، استقبال از ایده‌های جدید بین‌المللی در زمینه آموزش عالی، تبلیغ در مجلات بین‌المللی درباره دانشگاه‌های کشور، جذب استادان بین‌المللی برجسته، پرورش دانشجویان با شایستگی‌های بین‌المللی، جذب دانشجویان خارجی، اعتباربخشی مدارک تحصیلی و بهبود کیفیت و ارتقای آموزش عالی. لازم به ذکر است نتایج مذکور با نتایج مطالعات مایکل پایرام و آرمسترانگ و لاکسانا (۲۵) هم‌خوانی دارد. براساس نتایج حاصل از پژوهش به مدیران مربوطه پیشنهاد می‌گردد با افزایش یادگیری بین فرهنگی بین دانشجویان و اساتید داخلی و خارجی و یادگیری رفتارهای اجتماعی مقدمات ارتقا احترام به تفاوت‌های فرهنگی و گسترش مهارت‌های ارتباطی بین فرهنگی را فراهم آورند. یکی از اهداف فرآیندی بین‌المللی شدن آموزش عالی در دانشگاه پیام نور گرجستان، دستیابی به منفعت برای دانشگاه و گسترش بازار کار است که به توسعه زیرساخت‌های آموزشی نیاز دارد. از جمله عوامل تاثیرگذار اقتصادی، ورود ارز خارجی و دستیابی به رقابت‌پذیری اقتصادی است که سبب درآمدزایی و جبران کسری بودجه دانشگاه می‌شود. همچنین به منظور تلفیق روش‌های علمی و اجرایی با دانش و پژوهش‌های کاربردی موضوعات پژوهشی و با توجه به محدودیت‌های موجود به پژوهشگران آتی، پیشنهاد می‌گردد: مطالعاتی جهت مفهوم‌سازی بحث مدل فرآیندی بین‌المللی شدن آموزش عالی در دانشگاه پیام نور با دیدگاه نظری انجام داده و از منظر فنی نیز به روش‌های اجرائی کردن مدل مذکور بپردازند. بررسی رابطه سازوکارهای معیارهای مدل فرآیندی برای بین‌المللی شدن آموزش عالی در دانشگاه پیام نور گرجستان از دیدگاه دانشجویان مربوطه.

References

1. Jackson, J. (2008). Globalization, Internationalization, and short-term stays abroad. *Journal of intercultural relations*, 32(4), 349-358.
2. Bamberger, A. Morris, P. Weinreb, Y and Yemini, M. Hyperpoliticised internationalisation in a pariah university: An Israeli institution in the occupied West Bank. *International Journal of Educational Development*; 2018.
3. Lomer, S. Recruiting International Students in Higher Education: Representations and Rationales in British Policy, 2017
4. Mort, G. S., & Weerawardena, J. (2006). Networking capability and international entrepreneurship: How networks function in Australian born global

آموزش عالی بستگی دارد به شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه‌ای که در آن قرار دارد. اگرچه این‌ها نیز مواردی هستند که تحت کنترل مؤسسه نیستند ولی می‌توانند به عنوان تسهیل‌کننده یا مانع در این راه عمل کنند.

براساس نتایج به دست آمده، مولفه‌های مربوط به شرایط علی پژوهش عبارتند از: یادگیری بین فرهنگی بین دانشجویان و اساتید داخلی و خارجی، یادگیری رفتارهای اجتماعی، ارتقا احترام به تفاوت‌های فرهنگی، گسترش مهارت‌های ارتباطی بین فرهنگی، دستیابی به منفعت برای دانشگاه، گسترش بازار کار، توسعه زیرساخت‌های آموزشی، ورود ارز خارجی، دستیابی به رقابت‌پذیری اقتصادی و درآمدزایی و جبران کسری بودجه دانشگاه. لازم به ذکر است نتایج مذکور با نتایج مطالعات بهجتی اردکانی و یارمحمدیان (۱۹) و خرسندی طاسکوه (۲۲) هم‌خوانی دارد. همچنین مولفه‌های مربوط به راهبردهای بینه پژوهش عبارتند از: تدوین طرح‌های راهبردی بیشتر در آموزش عالی، تقویت منابع برای ارتقای فعالیت‌های بین‌المللی، تطابق پیدا کردن با استانداردهای بین‌المللی، تسریع مشارکت بین‌المللی، شهرت دانشگاه، فرصت برای جذب نخبگان خارجی، آموزش به صورت آنلاین و مجازی، تجهیز دانشگاه به وسایل آزمایشگاهی به روز شده، توجه به بین‌المللی شدن آموزش عالی به صورت یک اولویت، ایجاد همکاری‌های تحقیقاتی بین‌المللی، برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای بین‌المللی و تشکیل و گسترش انجمن‌های علمی بین‌المللی. لازم به ذکر است نتایج مذکور با نتایج مطالعات خراسانی و زمانی‌منش (۳۵) و بهجتی اردکانی و همکاران (۱۹) هم‌خوانی دارد. براساس نتایج به دست آمده، مولفه‌های مربوط به بسترهای مورد نیاز در پژوهش عبارتند از: پرداخت مناسب به اساتید بین‌المللی، امکانات و فضا متناسب با ساختار بین‌المللی در دانشگاه، تجهیزات و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، گسترش سیاست‌های اعطای استقلال به دانشگاه‌ها، گسترش توافقاتی تحقیقاتی بین‌المللی، تسهیل شرایط و زیرساخت‌های قانونی، گسترش صلح بین ملت‌ها، توسعه همکاری‌های بین‌المللی و تقویت روابط دیپلماتیک. لازم به ذکر است نتایج مذکور با نتایج مطالعات حمیدی‌فر و همکاران (۲۰) و زمانی‌منش، خراسانی و بختیاری هم‌خوانی دارد. براساس نتایج به دست آمده، مولفه‌های مربوط به عوامل مداخله‌گر پژوهش عبارتند از: تسهیل در دعوت از اساتید بین‌المللی، تسهیل در تشریفات اداری، مطابقت با آئین‌نامه‌های پژوهشی، اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان بین‌المللی، افزایش حمایت مالی از فرصت‌های مطالعاتی اساتید و دانشجویان، کمک به دانشجویان خارجی برای سازگاری با فرهنگ کشور، ارائه خدمات پشتیبانی به دانشجویان بین‌المللی و فراهم کردن فرصت‌های همکاری با پروژه‌های بین‌المللی. لازم به ذکر است نتایج مذکور با نتایج مطالعات فتحی و اجارگاه، عارفی و زمانی‌منش و قاسم پور دهقانی و لیاقت‌دار هم‌خوانی دارد. براساس نتایج به دست آمده، مولفه‌های مربوط به پیامدهای پژوهش عبارتند از: فراهم‌سازی شرایط برای مباحثه در مورد بین‌المللی سازی دانشگاه، استقبال از پیشنهادهای متخصصان و اعضای هیات علمی در این حوزه،

- education: A critical review of literature and research. In P. Ninnes & M. Hellstén (Eds.), *Journal of Internationalizing Higher Education: Critical explorations of pedagogy and policy*, 119-140.
15. Knight, J. (2008). The internationalization of higher education: Complexities and realities. In D. Teferra & J. Knight (Eds.), *Journal of Higher Education in Africa: The international dimension*, 1-43.
16. Stromquist, N.P. (2007). Internationalization as a response to globalization: Radical shifts in university environments. *Journal of Higher Education*, 53, 81-105.
17. Ryan, Y. (2001). Higher education as a business: Lessons from the corporate world. *Minerva*, 39, 115-135.
18. Urry, J. (1998). Contemporary transformation of time and space, In P. Scott (Ed), *The Globalization of Higher Education*, 1-17, Buckingham, UK: Open University press and Society for Research Into Higher Education.
19. Behjati Ardakani, Fatemeh; Yarmohammadian, Mohammad Hussein (1397). Investigating the internationalization of the higher education system in the United States, Canada and Australia and presenting an appropriate model in Iran. *Journal of New Approach in Educational Management*, 1-18.
20. Hamidifar, Fatemeh; Kamar al-Zaman, Yusuf; Ebrahimi, Mansoura (1396). Leadership and management in the internationalization of higher education. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 23 (1), 49-71.
21. Zamani Manesh, Hamed; Khorasani, Abasalat; Bakhtiari, Tahmineh (1396). Designing an Indigenous Model for Internationalization of Iranian Universities of Medical Sciences: A Qualitative Study. *Firms. Journal of Inter-national Marketing Review*, 23(5): 549-572.
5. Bazargan, Abbas (1387). Introduction to Qualitative and Mixed Research Methods: Common Approaches in Behavioral Sciences. First Edition. Tehran: Didar Publishing.
6. Arasteh, Hamidreza (1387). The situation of Tehran universities in the era of globalization from the perspective of students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 66-47.
7. De Wit, B., & Meyer, R. (2010). *Strategy: Process, content, context: An international perspective* (4th ed.). Andover: Cengage Learning EMEA.
8. Alderman, G. (2001). The globalization of higher education: Some observations regarding the free market and the national interest. *Journal of Higher Education in Europe*, 26 (1), 47-52.
9. Knight, J., (2003). GATS, Trade and Higher Education. *Perspective 2003: Where are We?*, Observatory Report, May, www.obhe.ac.uk/products/.
10. Zakir Salehi, Gholamreza (1397). *Iranian Higher Education Issues*. Tehran: Cultural and Social Studies Research Institute Publications, Ministry of Science, Research and Technology, 85-83.
11. Arasteh, Hamidreza (1385). International cooperation in higher education in Iran and how to improve it. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 115-99.
12. Beelen, J. (2011). Internationalisation at home in a global perspective: A critical survey of the 3rd global survey report of IAU. Retrieved from.
13. Altbach, P.G., & Knight, J (2007). The internationalization of higher education: Motives and Realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3), 290-305.
14. Harman, G. (2005). Internationalization of Australian higher

30. Dlong A & Lizzot, D (1999). Changing higher education curricula for a global and world. *Journal of Higher Education in Europe Multi cultural*, 5(1).
31. Toffler, Alvin (1376). *third wave*. Translated by Shahindokht Kharazmi. Tehran: Simorgh Publications.
32. Doaei, Habibullah; Aali, Marzieh (1384). *Organizations in the Context of Globalization*, Mashhad: Publication of the Guidance of Light.
33. *Law of the Fifth Five-Year Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2011-2015)*
34. Firoozjaian, Talat al-Sharia (1396). *Study and analysis of the factors of refusal and the conditions of the possibility of internationalization in the campus with a focus on intercultural curriculum planning (Case study: Tehran specialized universities)*. Allameh Tabatabai University Press.
35. Khorasani, Abasalat; Zamani Manesh, Hamed (1391). *Effective Strategies in the Internationalization of Iranian Universities and Higher Education Institutions*. *Quarterly Journal of Education Strategies*, 183
- Quarterly Journal of Research in Medical Education.
22. Khorsandi Taskooh, Ali (2015). *Analysis of theoretical foundations and goals of internationalization of higher education*. *Iranian Higher Education Association Quarterly*, Year 7, Issue 3, Summer 2015.
23. Qasempour Dehaghani, Ali; Liaqatdar, Mohammad Javad (1390). *An Analysis of the Localization and Internationalization of University Curricula in the Age of Globalization*. *Cultural Research Quarterly*, 4 (4) 24-1.
24. Michael Byram, (2018). *Internationalisation in higher education –an internationalist perspective. On the Horizon*. [https:// doi.org/10.1108/OTH-11-2017-0090](https://doi.org/10.1108/OTH-11-2017-0090).
25. Armstrong, N., & Laksana, S. (2017). *Internationalization of Higher Education: Case Studies of Thailand and Malaysia*. *Journal of Scholar: Human Sciences*, 3(1), 102- 116.
26. Roga, A. Lapina, I and Mürsepp, P. *Internationalization of Higher Education: Analysis of Factors Influencing Foreign Students' Choice of Higher Education Institution*. *Journal of Social and Behavioral Sciences*; 2015.
27. Warwick, Ph. *The international business of higher education e A managerial perspective on the internationalisation of UK universities*. *The International Journal of Management Education*; 2014.
28. Zhou, J. (2016). *A Dynamic Systems Approach to Internationalization of Higher Education*. *Journal of International Education and Leadership*, 6 (1), 2161-7252.
29. Leask, B. (2007). *International teachers and international learning*. In E. Jones, & S. Brown (Eds.), *Journal of Internationalising higher education* .